

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

НАСТІННА ІНСТАЛЯЦІЯ З ДЕРЕВИНИ «ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНИ» З
ДЕКОРУВАННЯМ ЯЄЧНОЮ ШКАРАЛУПОЮ

Галузь знань : 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Спеціалізація : «Художня обробка деревини»

Освітня програма: «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

Шифр ДПДМ.118570.01.12.ПЗ

Виконала студентка 4 курсу групи ДМ-20-1

Шифр

Підпис

Максим КРАСНІОК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд. пед. наук, доцент

Підпис

Лариса КОРНИЦЬКА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер

Підпис

Оксана ПЯСТУК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Підпис

Ірина АНДРОЩУК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

« 21 » 06 2024 р.

Хмельницький 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Гуманітарно-педагогічний
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мист-ва
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 01 Культура і мистецтво
Спеціальність 023 Образотворче мист-во, декоративне мист-во, реставрація
Спеціалізація художнє обробка деревини
Освітня програма Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТПО і ДМ

Григорій Андрійович
"16" 02 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ)

Краснюк Максим Валерійович

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема проекту(роботи) Навігана і металізація з деревини
"Намітки України" з декоративною яскравою
шкаралупою

керівник проекту(роботи) Корнишова Марія Анатоліївна, канд. пед. н, доц.
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від "15" лютого 2024 р. № 8

2. Строк подання студентом проекту(роботи) на кафедру 20.06.2024 р.

3. Вихідні дані до проекту(роботи)

Реставрація деревини
і металізація, яскрава шкаралупа,
намітки України друкованої об'
накладом в результаті російської агресії

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ.

І традиції та новаторство в розвитку декоративних виробів
декорування деревини: історія розвитку виробів декорування;
Худ.-техн. особливості дек. виробів з деревини. 1. Художньо-композиційні
та технологічні матеріальні особливості виконання і металізації з
деревини "Намітки України" з декоративною яскравою шкаралупою. Висновок. Список джерел.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

Навігана і металізація з деревини "Намітки України"
з декоративною яскравою шкаралупою.

Аналіз виконаної роботи

6. Консультанти розділів дипломного проекту(роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Нормоконтроль	Кисель Оксана Володимирівна		
Плагіат	Черніченко Іван Іванович		

7. Дата видачі завдання 16.02.2024р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту(роботи)	Примітки
1. Затвердження теми ДИТ	15.02.2024р	викон
2. Збір матеріалів до теоретичної част.	01.03.2024	викон
3. Написання 1 розділу	26.04.2024	викон
підрозділ 1.1	19.04.2024	викон
підрозділ 1.2	25.04.2024	викон
4. Написання другою розділу	24.05.2024	викон
підрозділ 2.1	03.05.2024	викон
підрозділ 2.2	10.05.2024	викон
підрозділ 2.3	17.05.2024	викон
підрозділ 2.4	24.05.2024	викон
5. Затвердження роботи і мат-лі	24.05.2024	викон
Попередній захист	31.05.2024	викон
Нормоконтроль	12.06.2024	викон
Перевірка на антиплагіат	14.06.2024	викон
Рецензування	19.06.2024	викон
Захист ДИТ	24.06.2024	викон

Студент

Підпис

М.В. Кресанюк
Ініціали, прізвище

Керівник проекту(роботи)

Підпис

Л.А. Коршуніна
Ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема дипломного проєкту: Настінна інсталяція з деревини «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою

Автор: ст. гр. ДМ-21-1 М.В. Краснюк

Керівник: канд. пед. наук, доцент Л.А. Корницька.

Обсяг пояснювальної записки: 65 с.; обсяг додатків: 14 с.

Ключові слова: декорування деревини, яєчна шкаралупа, інсталяція, композиція, пам'ятки України

Дипломний проєкт виконувався з урахуванням особливостей техніки художньої обробки яєчної шкаралупи на дерев'яній основі. Текстова частина дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків.

У першому розділі досліджувалась історія розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини, визначалися художньо-технологічні особливості їх різновидів. У другому розділі обґрунтовувалась ідея та художньо-образний зміст теми «Пам'ятки України»; визначались матеріали необхідні для виконання настінної інсталяція з деревини «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою; описувались матеріали і допоміжні інструменти, що використовувались під час виготовлення настінної інсталяції з декоруванням яєчною шкарлупою та здійснювалась калькуляція витрат на виготовлення інсталяції; також була подана технологічна послідовність виконання настінної інсталяція з деревини «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою; надавалась композиційна характеристика та естетична оцінка виконаної настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою.

Зроблено висновки щодо збереження мистецьких пам'яток та їх національного значення в культурному поступі нації. Підведено підсумки щодо поставленої на початку виконання ДП мети та результативність поставлених завдань. Представлено список джерел посилання. Текстова частина підсилена ілюстративним матеріалом, який винесено в додатки.

20.06.2024р.

 (Максим
Краснюк)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В РОЗВИТКУ ДЕКОРАТИВНИХ ПРИЙОМІВ ДЕКОРУВАННЯ ДЕРЕВИНИ	7
1.1 Історія розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини	7
1.2 Художньо-технологічні особливості декорування виробів з деревини, зокрема й яєчною шкарлупою	15
2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО- МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ІНСТАЛЯЦІЇ З ДЕРЕВИНИ «ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНИ» З ДЕКОРУВАННЯМ ЯЄЧНОЮ ШКАРАЛУПОЮ	25
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «Пам'ятки України».....	25
2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаної настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою	34
2.3 Технологічна послідовність виконання настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою	43
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаної настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою	52
ВИСНОВКИ	58
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	60
ДОДАТОК А Давні японські техніки декорування виробів	63
ДОДАТОК Б Художня обробка деревини косівської родини різьбярів	64

ДОДАТОК В Прийоми декорування виробів з деревини	65
ДОДАТОК Г Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною	66
ДОДАТОК Д Концептуальне мистецтво	73
ДОДАТОК Е Інсталяції з деревини	74
ДОДАТОК Ж Інсталяції та скульптури з деревини хмельницького художника Сергія Дубовика	75
ДОДАТОК И Настінна інсталяція «Пам'ятки України» з декоруванням яечною шкаралупою	76

ВСТУП

Розпочавши збройну агресію проти України, Росія порушила фундаментальні норми й принципи міжнародного права, низку двосторонніх і багатосторонніх договорів та угод.

Мета збройної агресії РФ проти України – це сукупність воєнних, політичних, економічних, культурних, інформаційних та інших ворожих дій проти українських держави та суспільства. На різних етапах – це демонтаж незалежності України, згортання курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, загарбання частини українських територій, формування псевдодержавних утворень, зниження економічного та науково-технологічного потенціалу, дестабілізація суспільно-політичної ситуації, ускладнення міжнародного положення країни тощо.

Основні зусилля представництва «Русского мира» на окупованих територіях України спрямовуються на повне знищення національної ідентичності українського населення, а саме: заміщення української мови та культури у всіх сферах життєдіяльності шляхом впровадження російських стандартів освіти, насадження викривлених історичних фактів, викрадення культурної спадщини і присвоєння її як власну. Війна, яку Росія веде проти України інструментами «м'якої сили», – це війна за розум і душі українців, зокрема у східних областях України.

Крім військової агресії, Росія веде війну і на гуманітарному фронті. Знищення та деконтекстуалізація культурної спадщини (заходи з вивчення й популяризації пам'яток представниками країни-агресора на окупованих територіях у відриві від історії, культури та традицій місцевого населення, що призводять до зміни або знищення історичного контексту пам'ятки, спрощень та помилок при інтерпретації та оцінці фактів минулого, що є ознакою колоніального підходу), маніпуляція історичними фактами та заперечення автентичності української мови та культури й самого існування суверенної та самодостатньої української нації – це далеко неповний перелік

інструментів росії на гуманітарному фронті проти України. Агресія проти культурної спадщини є ключовим інструментом політики держави-агресора.

Об'єктом дипломного проєкту є пам'ятки України, що постраждали від агресії РФ. Предметом дипломного проєкту є технологічне втілення ідеї «Пам'ятки України» в настінній інсталяції з декоруванням яєчною шкарлупою.

Метою дипломного проєкту є аналіз розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини в їх історичному контексті; виявлення художньо-технологічних особливостей декорування виробів з деревини, зокрема й яєчною шкарлупою та створення інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою й представлення її на постері.

Завданням дипломного проєкту є:

- здійснити дослідження історичного розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини, зокрема й яєчною шкарлупою;
- визначити художньо-технологічні особливості декорування виробів з деревини, зокрема й яєчною шкарлупою;
- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст теми «Пам'ятки України»;
- виконати практичну частину проєкту – настінну інсталяцію «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою;
- описати матеріали, що використовуються в процесі виготовлення настінної інсталяції з декоруванням яєчною шкарлупою та здійснити калькуляцію витрат на її виконання;
- обґрунтувати технологічну послідовність виконання настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою та виготовити її;
- надати композиційну характеристику та естетичну оцінку виконаній настінній інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою та виготовити постер.

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В РОЗВИТКУ ДЕКОРАТИВНИХ ПРИЙОМІВ ДЕКОРУВАННЯ ДЕРЕВИНИ

1.1 Історія розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини

Художня обробка деревини – найдавніший вид декоративно-ужиткового мистецтва, виготовлення оригінальних виробів з деревини різноманітного функціонального призначення. Художня обробка деревини добре розвинена і налічує безліч технік щодо виготовлення різноманітних ужиткових і декоративних виробів, а також прийомів їх оздоблення.

З давніх-давен людина намагалася прикрасити своє житло і все те, чим їй доводилося користуватися у побуті і в процесі трудової діяльності. Під час виготовлення будь-якого виробу людина думала не тільки про його практичне (утилітарне) призначення, а й намагалася зробити кожну річ красивою. Краса і користь у діяльності людини завжди були нероздільні. Для досягнення цієї єдності, виготовлені вироби людина оздоблювала.

За багатовікову історію людство винайшло дуже багато способів оздоблення виробів, виготовлених із різноманітних матеріалів. Причому в окремих народів виникли свої, самобутні, способи оздоблення різноманітних виробів, які склалися століттями завдяки зусиллям майстрів багатьох поколінь.

Щодо художньої обробки деревини – відомо, що вже у давні часи деревина широко використовувалася і в будівництві міст, князівських палаців, фортець, сільських будинків, церков тощо. Виготовляли з неї і меблі різної складності, і хатне начиння, і дитячі іграшки, і транспортні засоби і багато чого ще. Серед ремісничих професій існували теслярі, ложкарі,

бондарі, різьбярі та інші. Техніки обробки деревини була доволі різноманітними: видовбування, вирізування, розпис, випалювання тощо.

Найпоширенішими видами художньої обробки деревини є різьблення, випилювання та токарна обробка. Художнім різьбленням по деревині (сницарством) стародавні слов'яни славилися ще в XI столітті. Найвищого рівня на теренах нинішньої України різьблення досягло у XVIII–XIX століттях.

Ним оздоблювали деталі будівель: одвірки, балки, наличники, віконниці, церковні вівтарі, а також предмети побутового і господарського призначення: скрині, сани, столи, ліжка, полицки, мисники тощо. Сучасні майстри особливу увагу приділяють також виготовленню високохудожніх виробів (зокрема скульптур) та дерев'яних сувенірів [1].

В Україні існувало багато видів художнього різьблення – площинне, рельєфне, кругле, наскрізне, але в кожному регіоні воно мало свою специфіку.

У площинному різьбленні, що має більш давнє походження, переважають геометричні елементи – розета, ромб, коло, хрест тощо. Фіто-, зоо-, антропоморфні образи вирішували частіше в техніці рельєфної та круглої різьби.

Однак не менше відомі й різні способи і прийоми декорування поверхонь деревини. Деякі з технік з'явилися багато століть тому. Найбільш поширеними способами оздоблення дерев'яних поверхонь є традиційні – випалювання, різьблення, золочення, інкрустація. Для професійних майстрів в області декорування дерев'яних виробів, немає ніяких загадок особливої обробки різних порід натуральної сировини.

Одним з цікавих видів декорування є інтарсія. Про інтарсію – викладання деревом по деревині, відомо ще з глибокої давнини. На Україні знайдено стародавні дерев'яні пам'ятки, прикрашені інтарсією, що

відносяться до V століття до н.е., зокрема, це Керченський саркофаг, що зберігається в Ермітажі.

Високого розвитку інтарсія досягла в Італії в XV–XVI століттях, а пізніше у Франції, де окремі види дерев'яної мозаїки дістали назву відомих майстрів, як, наприклад, техніка Булля, який заснував цілу школу дерев'яної мозаїки.

У другій половині XVIII століття техніка інкрустації поширилася на українських землях. На Україні у XIX – початку XX століття техніка інкрустування найбільше була розвинута в західних областях і, зокрема, в Косівському районі Івано-Франківській області. Інкрустація може виконуватись не тільки дерев'яними вставками, а й металом, перламутром, бісером та іншими матеріалами, кожен з яких має свої технологічні особливості.

Історія інкрустації налічує понад шість тисяч років. Найстародавніші зі знайдених археологами зразків інкрустованих артефактів створені невідомими майстрами шумерської та давньоєгипетської цивілізацій. Вже у IV тисячолітті до нашої ери в цих регіонах була поширена практика мозаїчної обробки стін будівель [2].

У другому тисячолітті до нашої ери єгиптяни освоїли техніку інкрустації чернінням, якою вони поділилися зі своїми сусідами – близькосхідним регіоном. Стародавні греки першими навчилися робити міцні мозаїчні підлоги з морської гальки. У Римській імперії будівлі з цегли та бетону майстри облицьовували мармуровими пластинами, а інкрустовані меблі для знаті були виготовлені в техніці маркетрі. Втім, мистецтво облицьовання шпоном потім було втрачено і відродилося лише наприкінці XV століття в Італії [3].

Візантійські монументальні пам'ятки архітектури неможливо уявити сьогодні без унікальних мозаїк із кольорової смальти (шматочків непрозорого скла), вік яких не менше 600 років [4].

Інтерес до інкрустації ніколи не згасав, незважаючи на появу нових видів мистецтва у різні історичні епохи. І в наші дні над створенням унікальних декорованих шедеврів невпинно працюють талановиті художники в багатьох країнах світу [1].

Інкрустація (лат. *incrustatio* – вкриваю шаром) – техніка оздоблення творів монументально-декоративного і декоративно-ужиткового мистецтва: вирізування в масиві виробу заглибленого візерунка та заповнення його кольоровими твердими матеріалами в один рівень з поверхнею. Розрізняють:

- інкрустацію на дереві шматочками металу, кістки, рогу, перламутру, бісеру, дерева тощо;
- інкрустацію металом на металі (насічка);
- інкрустацію каменем на камені;
- інкрустацію шкірою на шкірі.

Декоративний ефект інкрустації базується на контрастному використанні різноколірних і різнохарактерних матеріалів. Цю техніку застосовували у скульптурі Стародавнього Сходу та у часи античності.

Інкрустацію у Стародавньому Єгипті виконували зі слонової кістки, фаянсу, напівкоштовного каміння на скринях, шкатулках, кріслах, саркофагах.

У Стародавній Греції та Римі інкрустацією прикрашали різні вироби; також відома стилістика наслідування інкрустацію у мармуровому покритті стін, флорентійській мозаїці, розписах. У мавританській Іспанії набула поширення «атауя» – інкрустація золотом та іншими металами у поєднанні з емаллями на металевій основі [5].

У середньовіччі інкрустація дещо поступилася різьбленню, позолоті та розпису. Від XVI століття її використовували цехові майстри меблярства в Італії, Франції, Нідерландах, Німеччині.

Різновид інкрустації кольоровим деревом на дереві – це інтарсія. Найвищого розквіту мозаїка на дереві досягла в Італії у XV столітті.

Суцільно вкритий виріб шматочками дерев'яного шпону з візерунками у Франції називали «маркетрі»; а в Європі цією технікою найчастіше оздоблювали дорогі меблі, панно. Відомими майстрами були Ж. Ебен, Ж. Маце, А.-Ш. Буль (запровадив інкрустацію меблів черепахою і латунню), П. Жюлле та інші [5].

Від XVIII століття технікою інкрустація декорували коробки для листів, коштовних прикрас, письмового приладдя тощо. Виникло ювелірне оздоблення речей різноколірними шматочками з дерева – дендро-мозаїка.

В Україні інкрустація поширилася від XVI століття із Польщі, Румунії, Туреччини для прикрашання меблів, інших виробів з деревини, яку в Україні слушно назвали «викладанкою» [6].

Найбільшого розвитку «викладанка» набула в народному мистецтві Гуцульщини другої половини XIX – початку XX століття завдяки родинам Шкрібляків, Мегединюків та Девдюків [6].

Юрій Шкрібляк першим почав оздоблювати різьблені вироби металом («жировання») у вигляді кружалець («бобрики», «цітки»), скрученого дроту й «гудзиків» з оленього рогу. Його сини В. Шкрібляк, М. Шкрібляк і Ф. Шкрібляк удосконалили техніку інкрустації, надали їй першорядного значення поруч із геометричним різьбленням.

Замість металевих вставок використовували дерево темних порід і бісер, тому бочечки, тарелі, келихи, пляшки й цукерниці вирізнялися чітким графічним орнаментом.

Марко Мегединюк запровадив інкрустацію виробів з деревини барвистим бісером, викладаючи «кораликами» топірці, шкатулки, бочечки, рами для дзеркал, напрестольний хрест (дарунок цісареві Францу-Йосифу I) та складні дволадові цимбали (1887 р.).

Василь Девдюк завершив розвиток гуцульської інкрустації, першим застосувавши для оздоблення перламутр, «варене» дерево (фарбування), захисне покриття політурою; на користь інкрустації відмовився від

різьблення; навчав цієї техніки декорування виробів у Вижницькій школі різьбярства та орнаментики (нині Чернівецька обл., 1905–1918 рр.) у власній школі у селі Старий Косів (нині Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 1922–1940 рр.).

У ХХ столітті у селі Річка Косівського р-ну у техніці інкрустації працювали родини Кіщуків, Тонюків і Шмадюків, які закріпили за осередком визнання локальної школи гуцульської «викладанки».

У другій половині ХХ століття інкрустації та інтарсії навчали в Косівському училищі прикладного мистецтва (нині інститут прикладного та декоративного мистецтва).

Найбільша популярність у ХХ столітті припадає на 1950–60-і роки (використовували в художньому обробленні металу та шкіри). Латунні перстні, сережки, лускоріхи, рукоятки ножів, топірці іноді оздоблювали дрібними заглибленими листочками, чарунками, куди втирали яскраві кольори пасти, лаку, згодом пластик.

Метод інкрустації шкіри шкірою запропонував В. Чіх у декоруванні коробок, обкладинок. Однак ці техніки не набули поширення.

Інкрустація соломкою утвердилася в монументально-декоративному панно О. Саєнка, а також подарункових виробів із дерева (плакетки, шкатулки, рамки тощо), які випускали підприємства народних художніх промислів Вінниччини, Київщини, Одещини та інших (1980-і рр.).

Через втрату ринків збуту техніка інкрустації наприкінці 1980-х років. зазнала кризи. На початку ХХІ століття трудомістка техніка інкрустації трапляється в поєднанні з різьбленням у небагатьох майстрів гуцульського дерево-обробництва [7].

Забутим давнім способом декорування виробів з деревини є інкрустація яечною шкарлупою. Нею можна задекорувати найрізноманітніші предмети – вази, таріли, скриньки, меблі тощо. Яєчна шкаралупа – зовнішня

оболонка яйця. Це дуже крихкий й, водночас, дуже твердий матеріал. Товщина яєчної шкаралупи складає від 0,2 мм до 0,4 мм.

Техніка декорування виробів з деревини яєчною шкаралупою була популярною в Китаї та Японії у давні часи. Інкрустована поверхня яєчною шкаралупою за міцністю прирівнювалася до мармурових виробів.

Ця давня техніка в Японії називається Макі-е (див. додаток А). Вона має більш ніж тисячолітню історію і прославлена в усьому світі. Це, мабуть, один із найвідоміших стилів лакування у світі [8].

Роботи макі-е стали бажаним предметом експорту понад 400 років тому, коли багато виробів потрапили до Європи та інших країн світу. Макі-е (буквально «посипані малюнки») – вишукана техніка декорування лакового посуду і предметів інтер'єру, що виникла в Японії близько 1200 років тому.

Макі-е виконується шляхом нанесення лаком малюнків на поверхню виробу тонким пензлем і подальшого посипання лаку золотою пудрою до його застигання (див. додаток А, рисунок А.1, а), що дає можливість отримати чудовий декор. Макі-е – це багата техніка створення блискучих золотих і срібних візерунків на лаковій основі, яка часто використовується в поєднанні з іншими декоративними техніками (див. додаток А, рисунок А.1, б), такими як інкрустація перламутром (раден) (див. додаток А, рисунок А.1, г; А1, д), інкрустація металом (гіомон) (див. додаток А, рисунок А.1, б), інкрустація яєчною шкаралупою (ранкаку) (див. додаток А, рисунок А1, е) [8].

Британська дизайн-студія Nature Squared спеціалізується на перетворенні природних матеріалів на екологічно чисті будівельні матеріали. Тепер студія поповнила свій доробок новим матеріалом – яєчною шкаралупою. Студія використовує відходи яєчної шкаралупи для створення екологічно стійкої колекції настінної плитки, що отримала назву Carrele. Шкаралупа очищується, подрібнюється і нагрівається натуральними барвниками, такими як індиго, марена і хлорофілін. Потім оболонки

змішують зі сполучником, формують плитку і роблять твердою. Для виготовлення одного квадратного метра плитки потрібно близько 3000 яєчних шкаралуп. Компанія також використовує яєчну шкаралупу для виготовлення інкрустації плитки вручну. Плитку Carrele легко мити, її можна використовувати на стінах і у вологих приміщеннях, наприклад, у ванних кімнатах і на кухні.

Різні види художньої обробки деревини демонструє косівська родина різьбярів Стринадюків (див. додаток Б, рисунок Б.1), У музеї-майстерні «Кока», родина працює і знайомить усіх поціновувачів декоративного мистецтва з особливостями виготовлення художніх творів з деревини та їх декоруванням [9].

Молодим представником цієї родини є майстер-художник, представник косівського осередку дерево-різьблення – Захар Стринадюк. Захар по новому, яскраво, щиро та безпосередньо оновив усталені форми гуцульського дерево-різьблення, залучаючи колір, сміливо експериментуючи з добором орнаментів, колоритом та додатковими оздобами з металу, ниток, а також яєчної шкаралупи (див. додаток Б, рисунок Б.2). Невимушеність, свобода творчості, інколи непередбачуваність надає особливого ефекту творам автора.

Митець творить асоціативні образи, що складаються із знайомих нам орнаментів, але структури композицій та їх колорит дивують та вражають глядача. Вибір орнаменту та кольорів для композиції творів, додавання у композицію яєчної шкаралупи з писанок та те, як Захар характеризує твори, говорить про велике замилювання гуцульським мистецтвом. Рідна земля, гори та українська культура надихають митця. Авторське бачення, працьовитість та бажання популяризувати українське мистецтво довершують справу.

Особливості традиційних видів художнього декорування виробів з деревини і по новому представлених давніх технік ми розглянемо у наступному параграфі.

1.2 Художньо-технологічні особливості декорування виробів з деревини, зокрема й яечною шкарлупою

Мистецтво декорування виробів з деревини бере свій початок з найдавніших часів. Художня обробка деревини та її декорування відомі у багатьох народів світу. Технології декорування виробів з деревини є різними.

В області виготовлення ексклюзивних та художньо виразних виробів з натуральної деревини і більш технологічних сучасних матеріалів існує ряд методів і технологій професійного декорування поверхонь.

Одні з них покликані візуально виділити і підкреслити природну фактуру і текстуру деревини, інші дозволяють кардинально змінити на краще зовнішній вигляд виробу, надати йому найбільш цікавого, оригінального незвичайного звучання.

Найбільш поширеними та ефектними техніками окрасу декорування різних порід деревини є: золочення, браширування, художнє різьблення, інтарсія і маркетрі, полірування і лакування, моріння і фарбування [10].

Золочення – це традиційний прийом декорування, історія якого налічує тисячі років. Полягає в покритті зовнішніх поверхонь особливим складом на основі натурального золота або більш доступних сучасних складів. Найбільш затребуваний в класичних палацових, помпезних інтер'єрах.

Браширування – відносно молода техніка, суть якої полягає у штучному знятті слабких, пухких волокон із зовнішньої поверхні деревини, що дозволяє надавати виробові більш виразного рельєфу і підкреслювати природну красу матеріалу. Цей спосіб декорування використовується під час створення меблевих ансамблів в колоритному вінтажному стилі і при виготовленні окремих предметів «під старовину».

Художнє різьблення дуже давній та ефектний прийом створення високохудожніх виробів з деревини самих різних мистецьких стилів, від

суворої класики до помпезності бароко, витонченості модерну або простоти кантрі. Поверхня виробів прикрашається рельєфними орнаментами або об'ємними багаторівневими художніми композиціями.

Інтарсія і маркетрі – тонкі і складні техніки декорування в основному меблів та інших художніх виробів з деревини. Інкрустація передбачає декорування поверхні або створення на ній художньої мозаїки з невеликих дерев'яних пластинок різної форми і кольору. Дуже ефектно виглядає на поверхні обідніх столів, стінках високих шаф і комодів.

Полірування і лакування. Один з найбільш простих і поширених методів, який покликаний підкреслити природну красу деревного полотна. Щільне лакофарбове покриття надійно захищає поверхню від зовнішніх впливів і характеризується високою міцністю і зносостійкістю.

Моріння і фарбування поширені і досить легкі у виконанні прийоми декорування. Полягають у покритті деревини спеціальним складом, який проникає вглиб волокон або створює на поверхні міцне покриття, яке змінює або підкреслює колір матеріалу.

Відзначимо, що ці техніки – далеко не єдині. Існують різні породи деревини і для кожного існує кращий спосіб її декорування. Зупиняючи свій вибір на тому чи іншому способі декорування потрібно зважати на те, що на різних сортах натуральної сировини одна і та ж техніка декорування буде виглядати по-різному. Розглянемо їх більш детально.

Золочення – прийом універсальний і складно назвати породу дерева, для якої б він кардинально не підходив. Особливо ефектно виглядають золочені різьблені поверхні і контрастні рельєфні деталі на гладких поверхнях.

Фінальний колір і ступінь блиску поверхонь буде залежати від початкового кольору матеріалу і технології нанесення декоративного покриття. Сучасні виробництва дають великий вибір матеріалу і, в

залежності від задуму і фінансових можливостей, можна вибрати дорожчий чи бюджетний варіант золочення дерев'яних виробів.

Браширування підходить для порід з виразною фактурою і шарами волокон різної щільності. До їх числа можна віднести дуб і модрина, сосну, горіх і ясен. Саме на їх деревині можливо отримати яскраво-виражений рельєф і красиву структуру. Більш м'які породи обирають для виробництва меблів, а тверді цілком можуть використовуватися в якості підлогового покриття.

Художнє різьблення можливо виконувати на будь-якій породі деревини, але існують певні принципи, які визначають пріоритетний тип методу декорування деревини. Традиційно для різьблення використовують березу, вільху, липу, осику, горіх. Дуб теж нерідко застосовується в якості основи для різьблення, але в силу практичних особливостей сировини, його переважно використовують для створення великих елементів, зокрема меблів [10].

Полірування і лакування деревини без подальшого використання лаку в умовах сьогодення застосовується досить рідко, але воно все ж таки має місце в художній обробці деревини. У давніші часи люди для цього виду оброблення дерев'яних виробів з успіхом використовували бджолиний віск. Він гарно полірував поверхні деревини, виявляючи її текстурні принади й, водночас, захищав деревину від зовнішніх впливів. Для такої обробки підходять тверді породи з цікавим текстурним малюнком [10].

Сьогодні захистити деревину допомагає особливий восковий склад, наближений до давніх технологій. При такому способі оброблення деревини зберігається природний візерунок і виявляється краса природного матеріалу. Такі речі – оброблені поліруванням восковою сумішшю, дуже приємні на дотик, зберігають в собі тепло деревини.

Застосування лакових складів в сучасному світі більш поширений спосіб, що значно збільшує зносостійкість і привабливість виробів, надаючи їм ефектного глянцевого вигляду і глибини.

Фарбування і моріння на сьогодні є основними способами надання виробам з деревини зовнішньої виразності.

Фарбування різними складами дозволяє захистити вироби з деревини від зовнішніх впливів і легко отримати бажаний колір. Залежно від властивостей фарбувальних складів, дерев'яні вироби можуть набувати матової або глянсової фактури поверхні дерев'яного покриття.

Моріння – один з найбільш простих методів оздоблення деревного полотна. Він дозволяє ефектно підкреслити природний візерунок поверхні або кардинально змінити її колір [10].

Варто звернути увагу на той факт, що кінцевий результат фарбування морилкою безпосередньо залежить від породи деревини. Один і той же колір морилки на різних породах може набувати різного тону, тому потрібно обов'язково попередньо робити пробне попереднє фарбування на декількох зразках, щоб готовий результат не розчарував виконавця. Виявляючи колір деревини, після оброблення її морилкою на пробному зразку, вже можна буде мати уявлення про те, який зовнішній вигляд придбає виріб після обробки.

Цей спосіб декорування вимагає подальшого нанесення лакового шару тому, що він хоча надає деревині яскравішого звучання, але не захищає від зовнішніх впливів.

Передбачити всі тонкощі декорування різних порід деревини досить складно, тому кожен майстер набуває свого досвіду з практикою протягом років. Тому існує наставництво, де вже досвідчені майстри передають свої знання молодому поколінню, допомагають визначитися з вибором матеріалу, кращим кольором і технікою його обробки, особливостями обраного дизайну.

Інтарсія і маркетрі – це складні у виконанні техніки, які застосовуються для декорування ексклюзивних виробів – найчастіше дерев'яних меблів. Для виготовлення інтарсії і маркетрі потрібні тонкі шари деревини, що поєднуються за своїми фізичними властивостями. Це необхідно для запобігання розсихання готового художнього полотна. При цьому фактура і тип волокон вихідних заготовок може різнитися. Готові мозаїчні картини можуть бути тоновані або пофарбовані відповідно до дизайнерського задуму.

Інтарсія – один із видів дерев'яної мозаїки по дереву, яка ще відома під назвою «інкрустація». Термін «інтарсія» походить від латинського слова «*intarsio*» – врізати, тобто заглиблювати у фон. Це якраз те, що відповідає інкрустації, тому далі про інтарсію ми будемо говорити як про інкрустацію.

Інкрустація – техніка виконання творів декоративно-ужиткового мистецтва, оздоблення виробів, інтер'єрів, фасадів будівель різнокольоровими шматочками твердих матеріалів. Розрізняють також інкрустацію деревом дерева, металом металу, каменем каменю.

Інкрустація деревини – це оздоблення поверхні дерев'яних виробів вставками з інших матеріалів: скла, металу, перламутру, каменю тощо (див. додаток В, рисунок В.1).

Інтарсія – це оздоблення поверхні дерев'яних виробів вставками з інших порід деревини (див. додаток В, рисунок В.2).

Інкрустація та інтарсія – це своєрідні види мозаїки для оздоблення виробів з деревини. Оздоблення вставками як самостійний вид декоративно-ужиткового мистецтва не дуже поширений в оздобленні предметів побуту через трудомісткість роботи. Часто інкрустація поєднується з геометричним різьбленням. Таке вдале поєднання надає предметам особливої неповторності, витонченості [11].

Інкрустацію (інтарсію) деревом по дереву рекомендується виконувати у певному технологічному порядку. Зазвичай для інкрустації обираються орнаментальні композиції з геометричних елементів. Тому, спочатку шилом

розмічається весь орнамент на підготовленій поверхні. Виконується інкрустація одним тоном. Для виробів із світлої деревини використовується темний форнір, чорний фарбований, червона груша або слива. Для виробів із темної деревини – яворовий форнір або будь який інший але світлий.

Термін «форнір» – це запозичення з німецької мови, що тлумачиться як «накладка в столярній роботі з кращої деревини; фанера» [12].

Техніка інкрустації полягає в тому, що на підготовленій поверхні майбутнього виробу розмічують орнамент. Різцями зарубують по контуру розмічені елементи. За допомогою вибирачів вибирають гнізда, що за формою відповідають майбутнім елементам інкрустації. За формою гнізд вирізають вставки із форніру.

Форнір – це тоненькі пластинки деревини завтовшки 2,5-3 мм, нарізані з підбраного за кольором матеріалу дерева. Матеріал для пластинок бажано підбирати з тієї самої породи, що й виготовлений виріб. Якщо з явору – то яворові, якщо з груші – то грушеві. Цей спосіб використовується у тому випадку, коли форнір підфарбовується. Пластинки форніру нарізують в радіальному напрямку, тоді вони краще просочуються фарбою під час проварювання, легко обробляються.

Окрім чорного підфарбованого форніру, для інкрустації бажано використовувати природний колір деревини: червону грушу, коричневу сливу, білий явір, яблуню та інші породи. Виконана з природних вставок інкрустація довго зберігає початковий колір.

Спершу викладаються більш великі вставки, які потім треба ще раз перекладати, за ними – менші, потім перекладаються великі. На великих вставках часом поміщаються цілі мотиви – «квітка», «ружа», «хрестики» тощо. Перед перекладанням іншими кольорами поверхню треба акуратно зачистити.

У процесі перекладання декілька разів різнокольоровими вставками потрібно зачистити всю інкрустацію цикліною та стамескою. Щоб уникнути

різкого контрасту чорне-біле, а добитися плавного м'якого переходу інкрустуємо у такій послідовності: чорний – темно-коричневий, світло-коричневий або червона груша, білий. Можна і в зворотному напрямку.

Підготовлені вставки щільно підганяються. Не бажано робити помітний нахил стінок вставки, тому що під час забивання вони можуть не утриматися у гнізді, їх може викинути, тому нахил має бути мало помітним.

Під час зарубування гнізд різець треба тримати строго вертикально, навіть з ухилом на гніздо, щоб стінки гнізда були прямими. Всі дерев'яні вставки інкрустуються в гніздах на клей.

Вставки повинні міцно прилягати до стінок і до дна гнізда, тому що у процесі їх перекладання іншим кольором вони тріскаються. Перекладаються вставки тоді, коли клей повністю висохне. Інкрутуючи мотиви «бані», «ментелі», що об'єднуються у стрічковий ряд, трикутники викладаються через один. Коли клей підсохне, ряд закінчується повністю. В кінці процесу основу необхідно вирівняти. Після закінчення інкрустації великі виступи знімаємо стамескою, всю площину вирівнюємо цикліною, зачищуємо склопапером і покриваємо політурою чи лаком.

Для технології інкрустування виробів необхідно зберігати системний порядок розміщення декоративних елементів. Маючи матеріал, підготовлений згідно з технологічними вимогами, його розрізняють відповідно до розмірів виробу, обробляють столярним інструментом чи виточують на токарному верстаті, шліфують і приступають до підготовки його під різьбу.

Поетапність виконання різьби та викінчення виробу:

- 1 розмічування орнаменту;
- 2 різьблення основних ліній орнаменту та зарубування фону;
- 3 вибирання фону;
- 4 фактурна обробка фону;
- 5 різьблення орнаменту;

- 6 остаточне викінчення різьби (пробивання очок, гребінки, окантовування країв, зняття фасок тощо);
- 7 опорядження виробу (лакування, полірування, покриття восковими пастами).

Якщо виріб готується під полірування, то процес дещо змінюється. На зачищену, пошліфовану поверхню виробу наноситься орнамент (чітко виділяємо його шилом), ще раз зачищається дрібнозернистим склопапером, полірується і лише після цього виконується різьба.

Види інкрустації

Інкрустація поєднує велику кількість різновидів технік декорування, які класифікуються:

- за типом використовуваного матеріалу (деревина, шпон, скло, штучний та натуральний камінь, метали та їх сплави, слонова кістка, кераміка, перламутр, солома, ячна шкаралупа);
- за типом основи (на деревині, камені, металі);
- за способом кріплення декору (наклеювання, випалювання, механічна фіксація);
- за сферою застосування (для прикрашання предметів меблів, декору та побуту, музичних інструментів, фасадів будівель, стін, підлог та стель приміщень) [2].

Найбільш поширені види інкрустації мають власні унікальні назви. До них відносяться: мозаїка; інтарсія; маркетрі; дамаскінаж; чернь чи ніелло.

Мозаїка

Мозаїка – це найвідоміший з різновидів інкрустації, суть якої полягає в облицюванні невеликими шматочками твердих матеріалів різних поверхонь. Ця старовинна техніка широко використовується в будівництві під час оздоблення стін та стель і в наші дні [4].

З давніх-давен майстри різних цивілізацій за допомогою мозаїки не лише декорували невеликі предмети, а й створювали монументальні художні

твори – панно. Мозаїчні стіни, стелі та підлоги часто можна зустріти в оздобленні чудових релігійних храмів та палаців правителів у всіх куточках Землі.

Інтарсія (див. додаток В, рисунок В.2).

Інтарсія – вид декорування, що кардинально відрізняється від мозаїки способом укладання декоративних елементів. Їх не кріплять на рівну поверхню, а розміщують у спеціально підготовлених заглибленнях. У більшості випадків на вигляд практично неможливо відрізнити інтарсійний та мозаїчний декор.

Інтарсія ідеально підходить для з'єднання між собою різних за фізичними властивостями матеріалів (наприклад каменю або металу з деревиною). Розміщення елементів оздоблення в поглибленнях значно збільшує міцність облицьованої поверхні об'єкту чи предмета. Ця техніка широко використовується при виготовленні розкішних предметів меблів, саркофагів та скриньок. Набагато рідше її застосовують у декоруванні стін будівель [2].

Маркетрі (див. додаток В, рисунок В.3).

Суть стародавнього мистецтва маркетрі полягає в облицюванні поверхні виробу тонкими смужками шпону різних кольорів. У цій техніці зазвичай використовуються цінні породи деревини: самшит, платан, чорне дерево [3].

Асортимент художніх виробів з деревини та їх декоративні якості можуть задовольнити будь-який смак. Їх колірна і декоративна палітра дуже багата: від нейтральної лаконічності натуральної деревини до насиченого вишуканого декору.

Сьогодні, коли відбувається переоцінка цінностей, і пріоритетними є ексклюзивні речі в оформленні сучасного інтер'єру, твори художньої стилістики стають все більш популярними серед сучасного населення.

Окремо слід сказати за забуту давню техніку декорування – яєчну шкаралупу, яка у давні часи виступала декоративним матеріалом і в мозаїці, і в інкрустації, і в китайському мистецтві лакування. Сьогодні ця техніка недостатньо вивчена і мало застосовується у професійному декоруванні виробів з деревини. Її застосування поки що відбувається на рівні шкільних програм у творчості загальноосвітніх закладів освіти і художніх шкіл.

Тож тема обрана для виконання дипломного проєкту, а саме: настінна інсталяція з деревини з декоруванням яєчною шкаралупою, нам видається актуальною. Актуальною є й тема збереження мистецьких пам'яток, які є національним культурним надбання і, які сьогодні руйнують прийшли на нашу землю вороги, щоб знищити нас і нашу культуру, а без національної культури немає нації.

У своїй роботі – настінній інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкаралупою дипломного проєкту ми намагалися застосувати яєчну шкаралупу в якості сучасного мистецького матеріалу. А ідея твору розкриватиметься у наступному розділі.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ІНСТАЛЯЦІЇ З ДЕРЕВИНИ «ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНИ» З ДЕКОРУВАННЯМ ЯЄЧНОЮ ШКАРАЛУПОЮ

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «Пам'ятки України»

Війна нам каже – боріться за все, що формує з вас українців. Об'єкти культурної спадщини – це історія України, і від її пізнання та розуміння залежить вся українська державність та існування нас як нації загалом. Об'єкти культурної спадщини – це частина історичної ідентичності нації. Вони є матеріальними свідками зародження та формування нашої історії, її еволюції, джерелом державності та патріотизму. «Тому ці об'єкти є тригером для ворога, котрий виважено витрачає набої для їхнього знищення, вважаючи, що так стирає нашу історичну пам'ять»

Прикладами такого руйнування об'єктів культурної спадщини є знищення на Київщині Іванківського історико-краєзнавчого музею з творами Марії Приймаченко та на Харківщині Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди. «Знищення культурної спадщини – це знищення історичної пам'яті про націю. Тому збереження культурної спадщини – це збереження нашого історичного коріння» [13].

За період з 24 лютого 2022 року по 25 листопада 2023 року російські агресори зруйнували або пошкодили 863 об'єкти культурної спадщини. З них пам'яток національного значення – 119, місцевого значення – 674, щойно виявлених – 70. Про це йдеться на сайті Міністерства культури та інформаційної політики України.

Зокрема, пам'ятки архітектури становлять 276 об'єктів, архітектури та містобудування – 252, історії – 200, архітектури, історії – 33,

монументального мистецтва – 19, містобудування, монументального мистецтва – 17, археології – 18, науки і техніки – 2, садово-паркового мистецтва – 1, архітектури та містобудування, монументального мистецтва – 1, архітектури, монументального мистецтва – 1.

Міністерство культури та інформаційної політики продовжує фіксувати пошкодження пам'яток культурної спадщини в Україні внаслідок російської агресії.

Пам'ятки культурної спадщини пошкоджені або зруйновані в: Харківській, Одеській, Донецькій, Херсонській, Чернігівській, Київській, Запорізькій, Львівській, Дніпропетровській, Луганській, Сумській, Миколаївській, Хмельницькій, Вінницькій, Житомирській областях України.

Дивлячись на мапу України (див. рисунок 2.1.1) бачимо, що майже у кожній області України зафіксовано руйнування пам'яток, що мають культурне та національне значення для українців як народу.

Рисунок 2.1.1 – Мапа України

Згідно з даними обласних військових адміністрацій, з початку повномасштабного вторгнення повністю було зруйновано 23 пам'ятки, частково пошкоджено 663, ступінь пошкодження 177 об'єктів залишається невідомим [14].

Розпочавши війну проти України, Російська Федерація взялася цинічно нищити культурне надбання нашого народу. Музеї, які десятиліттями формували свої колекції, опинилися перед загрозою руйнації. Наразі музейники вживають необхідних заходів для убезпечення своїх фондів у перебігу військових дій. Однак перші тижні війни виявились, на жаль, фатальними для багатьох зібрань України.

Пошкодження, руйнування культурної спадщини є порушенням міжнародного гуманітарного права. Питання захисту культурних цінностей у разі збройного конфлікту в Україні регулюють: IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року (Гаазька конвенція 1907 року, дата набрання чинності якої для України 24.08.1991); Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 року (Гаазька конвенція 1954 року); Виконавчий регламент Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (прийнятий одночасно з Гаазькою конвенцією 1954 року); Протокол про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (прийнятий одночасно з Гаазькою конвенцією 1954 року); Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року (згідно з Законом України від 30 квітня 2020 року № 585-IX) та ін.

Сьогодні достеменно відомо про такі збитки 2022 року в царині музейництва: 27 лютого російські загарбники спалили Іванківський історико-краєзнавчий музей – він опинився в центрі бойових дій на півночі Київської області. Колекція закладу містила, зокрема, близько 200 унікальних творів

української народної художниці в жанрі «наївного мистецтва» Марії Примаченко, лауреатки Національної премії України імені Тараса Шевченка. Хоча саме приміщення згоріло, значну частину колекції вдалося врятувати, однак близько 25 картин художниці, на жаль, ми втратили назавжди.

1 березня під ракетний удар агресора потрапив Меморіальний центр Голокосту «Бабин Яр», що в м. Києві на Лук'янівці. Зазнала ушкоджень будівля музею, а також територія прилеглого цвинтаря. Зухвала атака «борців із нацистами» на Меморіал спричинила значний резонанс у світі: міжнародна спільнота засудила дії російських військовиків та закликала поважати святині єврейського та українського народів.

6 березня окупанти обстріляли м. Чернігів та пошкодили, з-поміж іншого, пам'ятку історії – Будинок-музей та садибу М. М. Коцюбинського поруйновано фасад будівлі, частина музейної колекції зазнала втрат.

7 березня російські загарбники розікрали історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова» в м. Василівці Запорізької області. Мародери пошкодили устаткування та музейні цінності, обстрілами зруйнували одну з будівель заповідника.

8 березня військовики РФ зруйнували об'єкти місцевого музейно-виставкового центру «Тростянецький», що на території садиби Л.Є. Кеніга (охоронний № 1547). Згодом, обстрілюючи, пошкодили фасади та саме приміщення музею – пам'ятки містобудування XIX ст. (охоронний № 1546).

9 березня російські окупанти обстріляли будівлю Історико-краєзнавчого музею в м. Охтирці Сумської області, через що пам'ятка архітектури початку XX ст. зазнала руйнівних ушкоджень. Це не єдиний краєзнавчий музей України, що потерпає через російську агресію: великої шкоди завдано Маріупольському музею, а в смт Бородянці Київської області сусіди-загарбачі розвалили краєзнавчий музей вщент.

11 березня руйнації зазнала ще одна локація, пов'язана з іменем колекціонера й благодійника Василя Тарновського, – будівля, де він колись

започаткував Музей українських старожитностей. Цю пам'ятку історії місцевого значення (тепер там бібліотека) чужинці обстріляли й зруїнили.

13 березня ворог атакував вогнем філію Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського – Військово-історичний музей, пошкодивши його фасад та частину експозиції. На щастя, основні фонди вціліли.

14 березня під час обстрілу с. Нові Петрівці Київської області російські «правдоборці» понівечили Національний музей-заповідник «Битва за Київ у 1943 році». Попри антифашистську риторику, російські воєнні злочинці не шкодують і монументів, присвячених визволенню України від німецько-фашистських загарбників.

21 березня російська авіабомба знищила Маріупольський художній музей імені А.І. Куїнджі, заснований у часи української незалежності. Оригінали картин всесвітньо відомих майстрів – Івана Айвазовського, Миколи Глуценка, Тетяни Яблонської, Михайла Дерегуса та інших – тепер навіки втрачені. На щастя, оригіналів творів Архипа Куїнджі в музеї на момент трагедії не було [15].

Станом на 6 березня 2024 року ЮНЕСКО підтвердила пошкодження 345 об'єктів культурної спадщини України з 24 лютого 2022 року. За даними Міністерства культури та інформаційної політики – 945 пам'яток. І, на жаль, ця цифра щодня зростає. Щодня фіксуються факти нищення української культурної спадщини Росією.

Нижче нами подано найкрасивіші пам'ятки, які були сильно пошкоджені або стерті з лиця землі через російські обстріли чи окупацію.

Спасо-Преображенський кафедральний собор (Одеса) (див. додаток Г, рисунок Г.1). Храм початку ХІХ століття, його вже руйнували за радянської влади та відбудували за незалежної України. Влітку 2023 року Росія завдала чергового ракетного удару по Одесі, сильно пошкодивши будівлю храму та інтер'єри. Ракета проломила стіну і зруйнувала головний вівтар

Свято-Успенська Святогірська лавра (м. Святогірськ, Донецька обл). (див. додаток Г, рисунок Г.2). Унікальна пам'ятка та одна з найбільших святинь України розташована на схилах правого берега Сіверського Донця. Історія лаври сягає XVI століття. У 2022 році, коли розпочалося російське вторгнення, Святогірська лавра стала прихистком цивільних, які ховалися від російських обстрілів. Будівлі лаври опинилися на лінії вогню, вони сильно постраждали від бомб та снарядів. Було зруйновано кілька скитів та святинь, пошкоджено келії, де перебували люди. На фото зруйнований Свято-Георгіївський скит.

Вознесенська церква (с. Лукашівка, Чернігівська область) (див. додаток Г, рисунок Г.3). Білосніжний цегляний храм з золотими банями та головну окрасу маленького села на Чернігівщині звели на початку XX ст. на місці 200-літньої дерев'яної церкви. Коли у березні 2022 року Лукашівка була під російською окупацією, росіяни, за свідченням місцевих, використовували церкву як склад зброї та пального, тут також тримали полонених. Під час боїв та обстрілів постраждали фасади, було зруйновано куполи з хрестами та інтер'єри.

Палац культури «Молодіжний» (Маріуполь, Донецька обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.4). Колишній готель «Континенталь» з рельєфними візерунками на стінах, збудований на зламі XIX та XX століть, був центром сучасної культури Маріуполя. Тут проводили концерти, фестивалі та інші культурно-мистецькі заходи. У результаті кількомісячного штурму Маріуполя у 2022 році від будинку лишилися самі руїни.

Палац праці (Харків) (див. додаток Г, рисунок Г.5). Незвичайний архітектурний проєкт початку XX століття в центрі Харкова з трьома внутрішніми дворами та величними арками сильно постраждав під час ракетних обстрілів на початку російського вторгнення. У березні 2022 року обстріли пошкодили фасади та дах, а також вибили вікна палацу.

Свято-Георгіївський храм (с. Заворичі, Київська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.6). Одно-купольна дерев'яна церква зі 150-річною історією під час вторгнення росіян навесні 2022 року згоріла дотла. Настоятель храму пригадував, що російські військові прицільно стріляли в купол храму. Дерев'яна церква спалахнула, як свічка, від неї залишилося лише згарище.

Будинок Василя Тарновського (Чернігів) (див. додаток Г, рисунок Г.7).

У цій елегантній червоній будівлі XIX століття з високими вікнами та затишним садком в різний час розміщувався і Музей старожитностей, і експозиція Чернігівського історичного музею, а з 80-х років XX століття ще й Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва. Будинок пережив війни та революції минулого століття, але в 2022-му його практично повністю зруйнувала російська бомба. Рештки будівлі законсервували для відновлення.

Садиба Павлович (Харків) (див. додаток Г, рисунок Г.8). Елегантна будівля з чотириколонним портиком простояла в Харкові майже 200 років. Тут мешкали заможні харків'яни, пізніше розміщувалися вишукані готелі, а згодом – місцевий військкомат. Садибу було зруйновано під час обстрілу міста російськими військами в квітні 2022 року. Міська влада заявила, що відновленню будинок не підлягає.

Храм Вознесіння Господнього (с. Лук'янівка, Київська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.9). Рідкісний взірець дерев'яної архітектури XIX століття також не пережив російського вторгнення. «О 4-й годині ночі російський танк чотирма пострілами вцент зруйнував цю церкву», – згадував настоятель храму. Купол та ікони церкви стали експонатами Національного музею історії України у Другій світовій війні.

Донецький академічний обласний драматичний театр (Маріуполь, Донецька обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.10). Осередок культурного життя Маріуполя, збудований в 60-х роках XX століття, став символом воєнних злочинів Росії в Україні. 16 березня 2022 року, коли в театрі ховалися від російських обстрілів сотні людей, війська РФ скинули на будівлю авіабомбу.

Точна кількість загиблих невідома, але йдеться про сотні – від 300 до 600 загиблих.

Садиба Генріха Янцена (Оріхів, Запорізька обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.11). Елегантну будівлю з ліпниною збудувала родина німецьких поселенців-менонітів в ХІХ столітті. Вони також звели в Оріхові перший паровий млин, лікарню, школу та кінотеатр. У незалежній Україні в будинку розміщувалася Оріхівська міська рада. У травні 2022 року будинок потрапив під російський обстріл і сильно постраждав – були пошкоджені вікна, розтрощені вхідні двері, посічені уламками стіни та старовинна ліпнина. Частково обвалився дах та стіни другого поверху.

Столітня пожежна частина (Харків) (див. додаток Г, рисунок Г.12). Будівля пожежної частини понад сто років виконувала своє пряме призначення – була офісом для харківських вогнеборців з кінця ХІХ століття. Цей стильний будинок з червоної цегли зберіг автентичну вежу-каланчу. Спеціальну надбудову, завдяки якій раніше пожежники могли здалеку побачити займання і локалізувати пожежу до того, як вона встигла б наробити багато лиха. У березні 2022 року будинок потрапив під обстріл російських військ. Вогонь та снаряди пошкодили фасад і дах.

Садиба Попова (м. Василівка, Запорізька обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.13). Садиба Попова – один з найяскравіших маєтків України. Будинок, схожий на казковий замок з червоної цегли, звели в ХІХ столітті. Він одночасно має риси північно-італійського ренесансу, готичні та мавританські риси. У наші дні в будинку був історико-архітектурний музей. Під час війни з Росією будинок неодноразово страждав від обстрілів, у березні 2022 року місцева влада повідомила, що російські військові пограбували місцеву експозицію. Зокрема, забрали начебто мармуровий унітаз часів перших власників маєтку.

Костел Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії (с. Киселівка, Миколаївська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.14). Католицький храм, який

збудували переселенці з польських, литовських та білоруських земель у першій половині XIX століття, пережив революції та дві світові війни, але не пережив російського вторгнення. Під час війни у 2022 році село опинилося на лінії вогню та недовго було в окупації, будівлю храму зруйновано вщент.

Майдан Свободи (Харків) (див. додаток Г, рисунок Г.15). Майдан Свободи – серце Харкова, найбільша площа України та шоста за розмірами площа Європи. Тут розташований знаменитий Будинок державної промисловості, відомий також як Держпром, корпуси Харківського університету ім. Каразіна, готель «Харків» та Будинок Рад, де розташовані органи влади Харкова та області. На початку російського вторгнення Росія здійснила масований ракетний обстріл Харкова, історичний центр зазнав великих руйнувань. Особливо постраждала будівля Харківської облдержадміністрації. В результаті удару загинули 29 людей.

Храм Пресвятої Богородиці (с. В'язівка, Житомирська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.16). Унікальний дерев'яний храм, збудований в середині XIX століття, у березні 2022 року сильно пошкоджений обстрілами. Церква практично розлетілася на друзки, дещо менше постраждала дзвіниця, повідомляв інформаційно-просвітницький відділ УПЦ.

Національний літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди (с. Сковородинівка, Харківська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.17). Мандрівний український філософ Григорій Сковорода провів у селі Сковородинівка, в маєтку поміщиків Ковалівських останні роки життя. Згодом тут, на території маєтку у павільйоні XVIII століття, відкрили музей. У травні 2022 року в будівлю музею влучила російська ракета. Будинок спалахнув, вигоріло 280 кв. м площі. Частину експонатів встигли вивезти раніше, але будівля постраждала дуже сильно, зізнавалася адміністрація установи. Будинок законсервували для відновлення.

Лисичанська багатопрофільна гімназія (м. Лисичанськ, Луганська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.18). Понад 150 років тому будівлю звели вихідці з

Бельгії, які заснували тут свій бізнес. Дуже скоро будинок стали використовувати як жіночу гімназію. За незалежної України будинок залишався закладом освіти, причому одним з найкращих в регіоні. Тут була Лисичанська багатопрофільна гімназія. У 2022 році після нещадних обстрілів та атак росіяни захопили місто. Лисичанська гімназія натомість практично згоріла до тла.

Храм Різдва Пресвятої Богородиці (с. Дергачі, Харківська обл.) (див. додаток Г, рисунок Г.19). Історія храму має понад триста років. Спершу він був дерев'яним, а тоді, у 1838 році, на місці дерев'яної церкви збудували нинішню кам'яну. У квітні 2022 року на подвір'я храму прилетів російський снаряд. Вибуховою хвилею вибило вікна, пошкодження отримали фасади та інтер'єри, вибух зруйнував будівлю іконної крамниці та будівлю недільної школи [16].

«Мішенню всіх цих ракет є не просто міста, села чи люди. Їхня мішень – це людяність та основи всієї нашої європейської культури», прокоментував удари окупантів президент Володимир Зеленський.

Саме війна нам каже – схаменіться, цінують і боріться за все, що формує з вас українців, пишайтеся своєю самобутністю, плекайте пам'ять про своє коріння і в матеріальному, і в духовному її прояві [13].

2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаної настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яечною шкарлупою

Основними матеріалами настінної інсталяції виступають деревина – в якості основного матеріалу, який слугує в нашій роботі за основу і визначає основну ідею твору. Яєчна шкаралупа – допоміжний матеріал, що визначатиме суть самої роботи, її стилістику, колористичний лад і нести

змістове навантаження у творі, бо саме з неї виконуються елементи композиції – зруйновані війною пам’ятки України.

Щодо характеристики деревини, то кожна порода має власні художні особливості, а саме:

- фактура деревини;
- текстура деревини;
- колір деревини;
- відтінок деревини.

Фактура – це якість поверхні, яка може бути шорсткою, гладкою, рельєфною, перфорованою тощо. Фактура деревини – це здатність спрямовано відбивати світловий потік, від чого вона сприймається матовою або блискучою. Тобто фактура – це поверхня, яка може бути різною. Текстура деревини визначає характер рисунку волокон серцевинних променів в розрізі (див. рисунок 2.2.1). Текстура різних порід деревини дуже різноманітна: у липи і вільхи майже непомітна, а в горіха і сосни – чітко виражена.

Рисунок 2.2.1 – Текстура різних порід деревини

Текстура – це природний рисунок деревини, що утворюється при перерізі річних шарів і серцевинних променів. Залежно від породи, деревина має різну текстуру, твердість, щільність, пластичність та інші властивості.

Для виготовлення виробів під інкрустацію зазвичай підбирається деревина із слабо вираженою текстурою. Цим якостям відповідає деревина груші, явора, вільхи, берези, бука. Однак за відсутності названих матеріалів можна застосовувати й інші.

Для нашої роботи обрана кришка від ящика для снарядів (пофарбована). Фактура дошок гладка, однак зібрані у кришку вона має горизонтальні лінії з'єднання цих дошок. Текстуру деревини ми проявляли за допомогою наждачного паперу. Текстура деревини в інсталяції може відігравати допоміжну декоративну роль. За задумом основа-фон під яєчну шкаралупу має бути, десь недосконалою, в певних місцях з проявленою текстурою деревини, неоднорідного темного кольору, який контрастуватиме зі світлим кольором яєчної шкаралупи.

Обираючи деревину для художніх виробів, ремісники з найдавніших часів строго враховували не тільки фізичні (твердість, розколюваність, гнучкість), декоративні (колір, текстура, фактура) якості, а й смакові властивості (дух) деревини. Дух має кожна порода. Ароматичними є переважно ефірні масла, смоли і дубильні речовини – таніди. Особливо сильно пахне свіжо зрубана деревина. З часом, при висиханні її запах послаблюється, а при нагріванні знову посилюється. Ось чому в майстернях з обробки деревини завжди стоїть приємний особливий запах деревини.

Матеріал для виготовлення виробів з деревини повинен бути сухим, мати не більше 8–12% вологості. При такому стані деревина не коробиться, не тріскається і добре обробляється.

Кожна порода деревини володіє такими якостями, що відносять її до: м'якої, твердої, середньої твердості, дуже твердої. Також кожна порода деревини має свій внутрішній колір (див. рисунок 2.2.2).

Рисунок 2.2.2 – Матеріали для виконання нетканого гобелену

Ці відтінки, в залежності від породи, коливаються від: бурих, рожевих, коричневих, жовтих, зеленкуватих, світлих чи темних. Колір деревини залежить як від породи дерева, так і від кліматичних умов. Дерева, що ростуть у різних кліматичних умовах, мають різний колір деревини: від білого (ялина, липа, осика) до чорного (чорне дерево).

Наявність різноманітних фізичних, декоративних, смакових та інших якостей деревини дає змогу поділити породи на такі, що найбільш придатні для: бондарства (верба, сосна, ялина, липа, дуб); токарства (осика, вільха, тополя, береза, груша); столярства (сосна, ялина, тис, дуб, горіх, шовковиця); різьбярства (липа, осика, явір, вільха, клен, груша, яблуня) та інші.

Народні майстри для виготовлення виробів і художніх творів декоративно-ужиткового мистецтва використовували також деревину фруктових дерев: сливи, кедра, тиса, користувалися й привозною сировиною – кипарис, червоне дерево (махагонь), лимонне дерево, палісандр тощо.

З неї виготовляли невеликі коробочки, порохівниці, пенали, хрестики, іконки тощо.

Отже, матеріалом для виготовлення художніх виробів може служити деревина різних порід дерев. Найкращою деревиною вважається серединна частина стовбура, в якій найменше природних вад. За класифікацією усі дерева поділяються на дві групи – листяні та хвойні. До листяних належать дуб, бук, граб, клен, явір, береза, ільм, в'яз, берест, вільха, липа та плодові дерева горіх, черешня, груша та інші. Хвойні породи – сосна, смерека, ялиця, кедр, тис, модрина та інші. За своїми фізико-механічними властивостями дерева поділяються на цінні та малоцінні породи. До цінних порід належать дуб, ільм, в'яз, берест, клен, горіх, черешня, груша, явір.

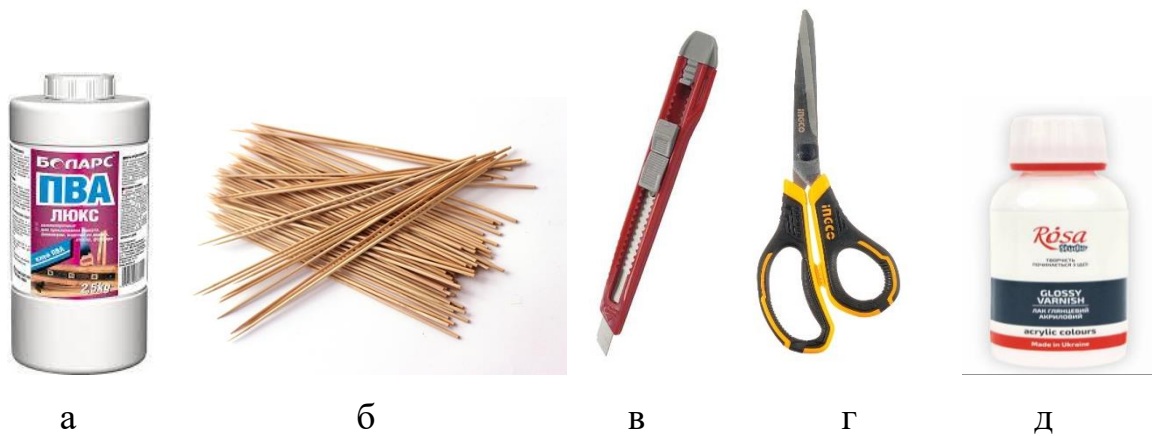
Цінні породи дерев – це переважно ядрові, окрім груші і явора, в яких спіла частина деревини – ядро – завжди темніша і виділяється інтенсивністю природного рисунку текстури.

Різновиди технік декорування виробів з деревини, що передбачають набір із різнокольорових шматочків однорідних матеріалів (дерева, шпону, перламутру, смальти, яєчної шкаралупи), з'єднаних між собою сполучною сумішшю – це: мозаїка; інтарсія; інкрустація; маркетрі, аплікація.

Особливості технології декорування яєчною шкаралупою полягають у використанні шкаралупи, зазвичай, курячих яєць. Гарними декоративними якостями володіє шкаралупа перепелиних яєць.

Кольоровий діапазон яєчної шкаралупи курей коливається від білого до темного через різні відтінки вохристого кольору. Це дозволяє вибудовувати монохромні композиції різної складності. Шкаралупа перепелиних яєць в роботі має зеленкуватий вигляд з вкрапленнями коричневого, що дозволяє викладати нею трав'яний покрив чи крона дерев.

Окрім названих основних матеріалів нам, для виконання роботи, знадобиться клей і допоміжні інструменти (див. рисунок 2.2.4) – ножиці, ніж-різак, дерев'яні шпалки, а також лак для закріплення роботи.

а) клей ПВА; б) дерев'яні шпажки; в) канцелярський ніж г) ножиці

Рисунок 2.2.4 – Необхідні допоміжні матеріали та інструменти

Клей ПВА (полівінілацетат) універсальний клей, який ми використовували для прикріплення пластинок ячної шкаралупи на основу полотна. Клей слід обирати густий, який призначений для роботи з деревиною.

У деревообробці найчастіше використовують водостійкі клеї. Найбільш популярним є клей ПВА «Люкс» D3. Переваги професійного столярного клею ПВА «Люкс» – після висихання стає прозорим. ПВА – найбільш затребуваний серед клеїв для деревини і склеювання дерев'яних деталей. Він відомий абсолютно кожній людині ще з дитинства. Компанія «Люкс» виробляє лінійку клеїв на основі ПВА. Ця група клеїв застосовується під час виготовлення різних виробів з деревини та не тільки. Клей ПВА (див. рисунок 2.2.4, а) успішно зарекомендував себе у різних видах робіт, оскільки виготовляється з високоякісної сировини.

Клей ПВА має такі переваги:

- Після висихання стає прозорим.
- Швидко сохне.

- Має високу міцність.
- Універсальний.
- Легко наноситься на поверхню.
- Не дорогий за вартістю порівняно з іншими клеями.
- Нетоксичний.

Дерев'яні шпалки – допоміжний інструмент, що використовується в процесі викладання яєчної шкаралупи на декоровану поверхню і корегування шматочків шкаралупи на основі (див. рисунок 2.2.4, б).

Ніж-різак і ножиці для нарізання елементів композиції мають бути гострими, щоб рівно нарізати необхідні елементи з підготовлених до роботи пластинок з яєчної шкаралупи і, щоб краї цих елементів виглядали рівно та охайно (див. рисунок 2.2.4: в, г).

По завершенню роботи елементи інсталяції з яєчної шкаралупи треба зафіксувати лаком. Ми використали акриловий лак ROSA 250 мл на водній основі (див. рисунок 2.3.4, д). Лак призначений для покриття закінчених живописних робіт, виконаних акриловими фарбами, обробки поверхонь виробів з деревини, в тому числі інкрустованих виробів. Утворює міцну глянцеvu плівку, яка не змивається водою.

Основні характеристики лаку акрилового глянцевого ROSA Studio:

- на водній основі, швидко сохне, не має запаху;
- не змінює колір основи, запобігає її пожовтінню;
- не липне після висихання;
- захищає поверхню від забруднень і вологи, утворюючи рівномірне глянцеvu покриття;
- для покриття дерева, акрилового живопису та інших ґрунтованих основ.

Використовуючи ці матеріали і нескладні інструменти створювалася настінна інсталяція «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкаралупою.

Сучасні художники-майстри володіючи професійною майстерністю здатні розв'язувати творчі завдання комплексно, створювати художню цілісність з матеріалів, які здавалося б не є художньо привабливими, створюючи композиційно виразні оригінальні твори, з широкими естетичними показниками, достатньою професійними. Це підтверджують виставки професійних художників-майстрів з художньої обробки деревини (див. додаток Д, додаток І).

Експонати цих виставок найрізноманітніші за тематикою і призначенням. Одні з них мають ужитковий характер, а інші декоративний, станковий або монументальний. Але всі вони єдині, нерозривно зв'язані в аспекті професійного мистецтва, сучасності і традицій.

Для виконання інсталяції ми обрали кришку від ящика для снарядів розміром 1180 x 400 мм, виконану з дерев'яних дошок, кольору хакі, з вираженою текстурою, що найкраще відповідає нашому задуму та для розкриття ідеї теми дипломного проєкту (див. рисунок 2.2.3).

Рисунок 2.2.3 – Кришка від дерев'яного ящика для снарядів в якості основи для настінної інсталяції

Для визначення вартості виконаної роботи складається калькуляція витрат. Калькуляція – це розрахунково-вартісна методика бухгалтерського обліку, за якою ведеться обчислення собівартості виконаних робіт та послуг.

Калькуляція витрат щодо виконаної настінної інсталяції «Пам’ятки України» з декоруванням яечною шкарлупою представлено таблицею 1.

Щоб визначити вартість виконаного твору необхідно визначити затрати на матеріали. В таблиці 1 подається перелік всіх матеріалів і використаних інструментів, що використовувалися в процесі виконання нашої настінної інсталяції, їх кількість та вартість одиниці.

Таблиця 1 – Розрахунок матеріальних витрат на виконання інсталяції

Матеріал	Ціна одиниці (м) вимірювання грн.	Витрата матеріалу м, (шт.)	Вартість витрат.
Деревина	200	Ящик 1 шт	200 грн.
Клей ПВА	46	250 мл	46 грн
Лак акриловий	250	250 мл	250 грн
Папір чорний	23	1 упаковка	23
Папір наждачний	27	1 м	27
Ніж-різак	43	1 шт.	43
Ножиці	75	1 шт.	75
Шпажки	20,00	1 упаковка	20,00
Разом			684 гр

Вартість матеріалів та необхідних допоміжних інструментів для виконання настінної інсталяції «Пам’ятки України» з декоруванням яечною шкарлупою становить 684 грн. Складність виконання роботи оцінюється автором у 600 грн., тож разом сума становить 1 284 грн., округлимо цю суму до 1 300 гр. Тож вартість виконаної роботи ми оцінюємо у 1 300 гр.

2.3 Технологічна послідовність виконання настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою

На основі попереднього дослідження та ідеї щодо її втілення виконувалась практична частина дипломного проєкту – настінна інсталяція з декоруванням яєчною шкарлупою.

Для цього попередньо досліджувалися пам'ятки архітектури, що постраждали від агресії окупаційних російських військ на території України.

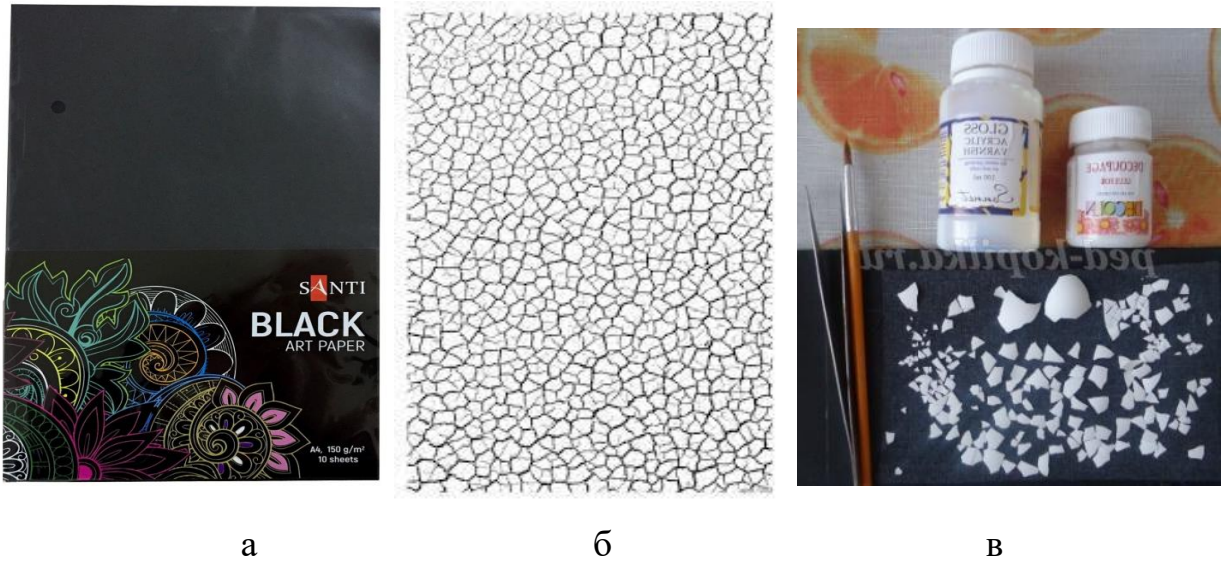
Обдумувалася ідея втілення задуму. Прийнято рішення виконувати постраждалі пам'ятки архітектури, які мають історичне, мистецьке чи культурне значення в техніці – «кракле» – техніці художньої обробки яєчної шкаралупи.

Для вирішення цього завдання найперше потрібно було підготувати пластини з яєчної шкаралупи з градацією різних її відтінків від найсвітлішого до найтемнішого. Щоб виконати цей підготовчий, але дуже важливий етап для подальшого втілення задуму нам потрібно було мати папір чорного кольору, на якому гарно проступає кракелюр (див. рисунок 2.3.1, а, б).

Ми використовували папір чорний офісний формат А4.

Кракелюр (фр. craquelure, від craquelé – «потрісканий», «порепаний»; італ. crettatura) – тріщинки, що з часом утворюються на витворах мистецтва. Ця техніка заснована на створенні декоративних тріщин. Звідси і назва техніки – кракле. Кракле – це візерунок тонких тріщин на поверхні, що створюється для декоративного ефекту старовини, за допомогою спеціальних засобів.

Ми цей декоративний ефект досягаємо розтрісканою яєчною шкарлупою на темному фоні чорного паперу. Таких пластинок нам потрібно підготувати різних відтінків і кольорів. Виготовлення пластинок з яєчною шкарлупою найдовший і найбільш відповідальний етап (див. рисунок 2.3.1).

а) чорний папір; б) кракелюри готової пластини; в) підготовчий етап роботи

Рисунок 2.3.1 – Виявлення кракелюрів на чорному тлі паперу

Звичайна яєчна шкаралупа являє собою чудовий матеріал для різних не дорогих, але доволі красивих виробів.

Тож, готуємо матеріали та допоміжні інструменти. Запасаємося яєчною шкарлупою. Яєчна шкаралупа має бути чистою, тож промиваємо шкарлупки в теплій воді, знежирюємо їх у розчині харчової соди, знімаємо внутрішню плівку (див. рисунок 2.3.2), сушимо і кладемо у підготовлені ємності (шкарлупки різного відтінку – в різні коробки). Коли набереться достатня кількість шкаралупи різного забарвлення, робимо з них облицювальні пластинки.

Рисунок 2.3.2 – Підготовлення яєчної шкаралупи для подальшої роботи

Отже, другим етапом в нашій роботі над дипломним проектом є підготовка основи – що забезпечуватиме нам загальну форму інсталяції. Для цього ми використали дерев'яну кришку від ящика для бойових снарядів.

Так як кришка пофарбована в колір хакі, найперше ми виявили фактуру за допомогою наждачного паперу, стерши фарбу у певних місцях, що дало нам вигляд «зістареного» фактурного матеріалу, трохи недосконалий вигляд, щоб підкреслити бруталність, неправильність, не естетичність цих страшних, нав'язаних нам ворогом подій, які відбуваються на нашій українській Богом даній землі, знищуючи наш національний культурний спадок. Це боляче !

Сучасне мистецтво інсталяції оперує контрастами, поєднує непоєднуємі здавалося б речі. Сучасні твори концептуальні, як наприклад роботи з деревини львівського скульптора Володимира Семківа (див. додаток Д). Персональний артпроект скульптора «Від коріння» нещодавно представлявся у мистецькому центрі «Ya Gallery Kyiv».

На думку митця «Дерево, як матеріал символізує природну силу та волю до життя, даючи нам надію, що буде новий світ, нове життя, нові здобутки та перемоги. «Людина і дерево, людина і природа – це спільний простір, основа існування. Ми є живими, а отже, природними, нас так само

випалює від емоцій та переживань, страждає наше фізичне тіло...», – підкреслює скульптор.

«Дерево, це символ природної сили та волі до життя, воно дає нам надію, що буде новий світ, нове життя, що будуть нові перемоги. Людина і дерево, людина і природа, це спільний простір, основа існування. В мистецькому світі, дерево вважається особливим матеріалом, який використовують від початків історії скульптури» – зазначає скульптор Володимир Семків [17].

Ми в нашій інсталяції поєднуємо грубість дерев'яної основи – кришки від ящика для снарядів і ніжність яєчної шкаралупи в техніці «кракле».

Як вже зазначалося, техніка «кракле» – це давній забутий вид декорування виробів з деревини. Ще в давнину китайські майстри лакової мініатюри помітили, що під час натискання, на яєчній шкаралупі, виникає красивий малюнок з тонких тріщин, і стали використовувати шкаралупу в декорі лакового живопису.

Щоб зробити облицювальні пластинки розкладаємо шкарлупки на аркушах паперу опуклостями вгору (розділивши по кольорам). Лист зі шкарлупками кладемо на рівну поверхню, наносимо на нього невеликими фрагментами тонкий шар клею і прикладаємо шкаралупку придавлюючи її пальцями. З легким тріском шкарлупки розплющуються. Так на поверхні темного аркуша утворюються тріщинки.

Для того щоб щільніше притиснути шкаралупу до поверхні, накриваємо цю ділянку клаптиком паперу, а потім з невеликим натиском ніби пропрасовуємо кожен фрагмент приклеєної шкаралупи: він розтріскається на кракелюри і ще міцніше приклеїться до паперу. У цьому положенні тримаємо одну хвилину (даємо клею схопитися). Щоб робота виглядала акуратною не потрібно на папір накладати багато клею. Так він в процесі надавлювання на шкаралупу буде виходити із під неї, що робитиме

нам неохайний вигляд. Якщо таке стається треба обережно промокнути цю ділянку серветкою, забравши зайвий клей з поверхні яєчних шкаралупок.

Якщо шкаралупа лягла не так як нам хотілося б, ми скористаємося дерев'яною шпажкою і поправимо ті шматочки, які лягли не так як нам треба.

Коли аркуш повністю заповнено шкаралупою, то таку, ще сиру пластинку накриваємо зверху аркушем чистого паперу, а потім будь яким пресом і залишаємо до висихання. Після висихання лицювальна платівка готова. Таких треба зробити декілька згідно задуманій композиції. Якщо пластинок буде достатньо нам не прийдеться відволікатися вже в процесі виконання основних елементів композиції і процес піде швидше. Етапи виконання основних елементів композиції буде представлено нижче.

Отже, перший етап – це перенесення контурного зображення на основу – дерев'яну кришку від ящика для снарядів (див. рисунок 2.3.3).

а

б

В

- а) Підготовлена до виконання інсталяція кришка
- б) пошук композиційного розташування майбутніх зображуваних об'єктів
- в) перенесення зображення на основу через копіювальний папір

Рисунок 2.3.3 – Етап перенесення зображень на основу

Однак, перед тим як накладати фрагменти з пластинок ячної шкаралупи на дерев'яну основу потрібно визначити композиційне розташування усіх елементів. Поки пластинки з наклеєною шкаралупою сохнуть, ми за допомогою кальки переносимо контурне зображення кожного композиційного елементу на дерев'яну основу.

Коли всі зображення майбутньої композиції нашої інсталяції розміщені на дерев'яній основі, тобто перенесено контурний рисунок обраних об'єктів, можемо приступати до моделювання зображень цих об'єктів вже безпосередньо ячною шкаралупою. Пластинки ячної шкаралупи різних її відтінків ми заготовили раніше, а тепер будемо їх використовувати згідно об'єкту і художньому задуму.

Для цього, із заготовлених пластин, будемо вирізати за лекалами необхідні нам фрагменти для створення зображення вже з ячної шкаралупи. Для цього з облицювальних пластинок вирізаємо гострими ножицями потрібні нам фрагменти майбутнього зображення (стараємося, щоб не залишалось нерівних рваних країв), надаючи їм форми прямокутників,

трикутників і трапецій з прямими кутами. За правилами рисунку, складні форми потрібно розбити на прості геометричні фігури.

Вирізані за лекалами фрагменти, поступово, один за одним, за визначеним попередньо рисунком слід приклеїти на поверхню дерев'яної основи, на місце зображення переведеного через копіювальний папір.

Щоб приклеїти фрагмент на обрану ділянку майбутнього зображення, для цього наносимо клей на нижню поверхню фрагменту. Поступово заповнюючи потрібне зображення на дерев'яній основі з окремих колірних фрагментів, виявляючи форму за рахунок світлотіньових відношень, завершуємо наклеювання, яке має бути щільним, добре приклеєним до основи.

Так на дерев'яній поверхні нашої основи поступово буде проявлятися потрібне нам зображення (див. рисунок 2.3.4).

а

б

а) Перенесений на основу контурний рисунок

б) початок викладання елементів композиції яєчною шкаралупою

Рисунок 2.3.4 – Початковий етап виконання інсталяції яєчною шкаралупою

Аналогічним способом викладаємо усі елементи композиції, якими є об'єкти інсталяції – пам'ятки архітектури національного значення, що були пошкоджені або зруйновані під час російської війни з Україною (див. рисунок 2.3.5).

Рисунок 2.3.5 – Етапи виконання інсталяції яєчною шкаралупою

Створені зображення архітектурних пам'яток залишаємо сохнути. Це мозаїчний спосіб збирання композиції з яєчної шкаралупи. Особливістю архітектурних зображень з яєчної шкаралупи є те, що вирізані з пластин фрагменти не мають щільно прилягати один до одного. Між ними мають бути вузькі борозенки, які виявлятимуть архітектоніку (побудову) – зображеної архітектурної пам'ятки. За рахунок світло тіньової проробки і конструктивних ліній, виконана мозаїка з яєчної шкаралупи буде більш виразною. Це головна умова у практиці складання архітектурних зображень.

Рисунок 2.3.6 – Завершена інсталяція яєчною шкаралупою

Мозаїка «кракле» з яєчної шкаралупи міцна і довговічна. Працюючи акуратно, ретельно обробляючи навіть невеликі подробиці мозаїчного зображення, можна створювати мистецькі високохудожні твори.

Готова робота в матеріалі дипломного проєкту – настінна інсталяція «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою представлена в рисунку 2.3.6. Її композиційна характеристика та естетична оцінка надаватиметься у наступному параграфі.

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаної настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою

Кожен художній твір і будь яка робота завжди починаються із задуму, ідеї, яка потім втілюється в конкретний об'єкт, художній твір чи виріб. Однак кожен твір і кожний об'єкт творчості мають бути композиційно завершеними. Завершена композиція – це така, яка не викликає ніяких «але». У такій композиції неможливо нічого ні додати, і не відняти, не порушуючи при цьому загальної цілісності, узгодженості всіх елементів створеної композиції. Усі елементи композиції художнього твору мають бути гармонійно узгодженими, що говорить про його досконалість та завершеність.

Перш ніж розглядати композицію виконаної настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою, визначимося з терміном «інсталяція». Інсталяція – це форма сучасного мистецтва (див. додаток Е). Слово «інсталяція» прийшло до нас з англійської мови. Інсталяція – це мистецтво, яке зазвичай використовує тривимірні об'єкти, що призначені для зміни сприйняття простору людиною. Мистецтво інсталяції використовує для своїх творінь все, що можна знайти: від паперу, тканини,

пакетів та зім'ятих мішків для сміття, старих меблів, консервних банок, текстильних матеріалів, скла тощо. Художники-інсталювальники використовують для своїх творчих робіт будь-які предмети і матеріали [18].

Ми в своїй інсталяції використовуємо дерев'яну кришку від ящика для снарядів і яєчну шкаралупу.

Композиція настінної інсталяції «Пам'ятки України» складається з відображення об'єктів культурної спадщини України виконаних на дерев'яній основі в техніці «кракле» – художньої обробки яєчної шкаралупи, в стримано-графічній манері, з застосуванням прийомів недовершеності, недосконалості, для того, щоб акцентувати на проблемі руйнації війною нашої національної спадщини.

Настінна інсталяція «Пам'ятки України» виконана на дерев'яній кришці від ящика для снарядів, що виконує роль основи для композиції твору, пофарбована у колір хаки, з проявленою текстурою деревини, що бере участь у композиції загального твору, щілин між дошками, має сприйматися як метафора реальності, в яку нас занурила війна.

Працюючи на кришці ящика від снарядів, використовуючи колір хаки, залишаючи відкритими окремі фрагменти структури деревини – це композиційний прийом, що передає сьогоденні реалії України, що потерпає від російської агресії, яку принесли нам окупанти, знищуючи все достойне і красиве, створене працею наших талановитих попередників.

Варварське вторгнення вояків «скрепної росії», які волають про своє «величчє», перетворило сотні пам'яток національного і світового культурного значення на візуальні руїни по всій країні, посилюючи цим видовищем нашу суспільну національну травму. Їх нищення і руйнація поряд зі смертю людей, закріпилась у свідомості українців окремими образами нинішньої російсько-української війни і почало сприйматися як невинні жертви агресії, що постають перед нами, обчухрані і випалені зруйновані будівлі через аматорські й професійні знімки, хроніки документальних

фільмів чи будучи безпосередніми свідками цього неосяжного свідомістю варварства.

На основі такого фону – масивної дерев'яної кришки від снарядів, тріщини кракелюрів ячної шкаралупи, з якої виконано архітектуру зруйнованих пам'яток, видаються чимось мереживним. Зруйновані і понівечені ворожими снарядами пам'ятки архітектурної спадщини виникають ніби з мороку такими, якими вони були колись, із вишуканими порталами, анфіладами, виконаними з ячної шкаралупи виглядають майже мармурово-античними, але вже примарними, як приводи.

У творах декоративного мистецтва існують свої специфічні риси композиційних закономірностей, що створюють певну систему і мають чітку ієрархічну підлеглисть:

- загально-художні композиційні закони (закон цілісності, закон традиції, закон тектоніки);

- композиційні закономірності й засоби виразності, що створюють цілісність внутрішньої структури виробу (композиційний центр, симетрія-асиметрія, статика-динаміка, пропорційність) – відношення елементів композиції один до одного чи до виробу в цілому;

- семантичні елементи [19].

В основу композиційної побудови твору «Пам'ятки України» покладено закон цілісності, де всі структурні елементи композиції сприймаються цілісно і працюють на одну ідею.

Загальна форма композиції твору вписана у прямокутну вузьку форму – у вигляді збитих дощок дерев'яної кришки від ящика для снарядів, зі слідами брутальної фактури, що символізує розруху принесену війною. На ній ніби з мороку з'являються силуети колись прекрасних архітектурних пам'яток. Взаємозв'язок елементів підтримується їх супідрядністю, де один елемент композиції ніби перегукується з іншим знаходячись на певній відстані один від одного, але зберігаючи цілісність форми.

Внутрішній зміст твору зумовлено його назвою – «Пам'ятки України», де умовно означає зруйновані. Головними частинами композиції виступають архітектурні пам'ятки, які ще є в нашій уяві, на знімках, в нашій інсталяції, але вже реально знищені і скалічені ... Композиційним центром роботи безсумнівно виступають саме вони. Цілісність композиції тримається на будівлях, що розташовані в центральній частині композиції. Однак кожен будівлю можна розглядати окремо, кожна як закінчена самостійна структура. Композиція виконаної інсталяції є лінійною і відкритою, бо її можна продовжувати у дві сторони. Її форма має горизонтальне розташування, підкреслене горизонтальними лініями збитих дошок.

Композиція асиметрична, але зі сталою будовою архітектурних форм. Архітектура завжди створює відчуття сталості, величі, непорушності. Асиметрія – це порушення симетрії, тож порушення сталості, набуття динаміки. Виконана композиція хоча й виглядає сталою, однак ритмічний розвиток композиції, порушують цю візуальну сталість.

Використані засоби гармонізації, а найбільше контраст текстури деревини і ніжності яєчної шкаралупи, контраст темного кольору фону і світлої шкаралупи яйця, контраст ніжності і грубої брутальності, надають композиції цієї інсталяції певної напруги, деякої розгубленості.

В архітектурних формах виконаної композиції настінної інсталяції прослідковується візуальний ритм, створений метричним чергуванням горизонтальних ліній фону та ритмікою ліній зображення, кольорових плям.

Кракелюри, які присутні в архітектурних формах пам'яток, надають композиції певної декоративності і підсилюють її виразність, підвищують її естетичну оцінку. Монохромність градаційних відтінків яєчної шкаралупи надають роботі графічної вишуканості. Вони основні носії візуальної інформації. Використані в композиції світло-тіньові контрасти і контрасти фактур вказують на нестабільність і крихкість цього світу виражену у протилежностях.

Специфіка композиції виконаної настінної інсталяції у фрагментальності зображень архітектурних форм, можливої недовершеності, якоїсь мовчазної недосказаності.

В якості естетичної оцінки художнього твору враховується:

Відповідність закону традиції за такими показниками: канонічність; традиційність; новизна (новаторство).

Художній твір відноситься до канонічного, коли дотримано певних загальноприйнятих встановлених і затверджених канонів, які не можна порушувати. Канонічний (грец.) означає незмінний (консервативний), не підлягаючий перегляду, те, що слугує нормативним зразком. Прикладами канонічних творів можуть бути візантійські ікони або зображення людських постатей в єгипетській іконографії тощо.

Традиційним художній твір можна вважати тоді, коли дотримано традиції тієї чи іншої культури, її стилістику, символи, форми, декоративні прийоми, технології виготовлення, притаманні тільки цій культурі.

Традиція (лат. *traditio* – передача) – це елементи культури, пов'язані з витоками, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу.

Новизна художнього твору визначається у відсутності дотримання будь яких канонів чи традицій, де у створенні нових сучасних речей присутні незвичні прийоми виконання, нові технологічні прийоми тощо [19].

У створенні настінної інсталяції дипломного проєкту використано сучасні прийоми подачі творчого задуму відмінні від традиційних чи канонічних.

Відповідність закону цілісності – це візуальне відчуття, де нічого не хочеться ні додати ні відняти у композиції виконаного твору.

Завершена форма настінної інсталяції сприймається цілісно й гармонійно. Її стилістика – нанесення ліній, кольорових плям яєчної шкаралупи, фактурних тріщин, сприймається як виклик, як крик про ту

несправедливість і хаос, які забирають найцінніше – людське життя і культуру, що є основою існування нації.

Цікаві інсталяції та скульптури з деревини, якими інтерпретує події російсько-української війни створює хмельницький художник Сергій Дубовик (див. додаток Ж) [20]. Власну місію художник вбачає в тому, щоб засобами мистецтва розповідати людям про Україну, велич і міць якої показала війна за нашу свободу. «Я переконаний, – каже він, – що в кожній людині зараз свій фронт. Хтось волонтерить, хтось у ЗСУ, хтось в теробороні, але просвітницьке інформування також важливе. Те, яке дозволяє через мистецтво розкрити людям очі, достукатись до їхніх емоцій, почуттів. І залишити чи відкласти на потім цю роботу не можна». Підтвердженням цього стала інсталяція, яку художник створив після трагічних подій в Маріуполі, що сколихнули весь світ: загибель сотень мирних людей 16 березня 2022 року під уламками будівлі драмтеатру. Як відомо, там від бомбувань ховалася майже тисяча цивільних маріупольців. Багато було з маленькими дітьми. І дотепер не відома кількість загиблих та поранених. Ця трагедія сколихнула почуття хмельницького художника. Невдовзі після кривавого теракту з'являється інсталяція з деревини, яку художник назвав «Драмтеатр» (див. додаток Ж, рисунок Ж1).

Ми, у нашій настінній інсталяції з деревини «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою, теж намагалися через виразні засоби композиції передати меседж про несправедливість цієї війни, де втрачається наш національний спадок – пам'ятки України, що є ідентифікаторами української культури – ідентифікаторами нашої національної пам'яті, тому так безжально руйнує і знищує їх наш ворог – російськи загарбники і окупанти.

Завершена настінна інсталяція представлена в додатку (див. додаток И)

ВИСНОВКИ

За загальною кількістю пам'яток (понад 170 тис. об'єктів культурної спадщини) Україну можна без перебільшень віднести до країн з багатою культурною спадщиною. На обліку місцевих органів влади перебуває понад 140 тис. об'єктів: пам'яток археології, історії, містобудування та архітектури, монументального мистецтва; а колекції більше ніж 2,5 тис. музеїв та історико-культурних заповідників унікальні та різноманітні.

1,4 тис. міст і селищ та понад 8 тис. сіл мають цінну культурну спадщину. Загалом фонд історичних будівель і споруд у цих населених пунктах перевищує 70 тис. об'єктів. Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Список історичних населених міст і селищ міського типу, в який увійшов 401 населений пункт.

Здійснивши дослідження історичного розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини; розібравшись в художньо-технологічних особливостях декорування виробів з деревини; було опрацьовано інформаційні джерела щодо культурної спадщини України і виявлено руйнівні наслідки військової агресії РФ проти України та її культурної спадщини, і на цій основі розкривалась основна ідея теми дипломного проєкту «Пам'ятки України», а також виконувалась настінна інсталяція «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною шкарлупою.

Тому, мета поставлена на початку виконання дипломного проєкту була досягнута. Визначені завдяки щодо розкриття теми дипломного проєкту та втілення настінної інсталяції в матеріалі з декоруванням яєчною шкарлупою виконані, а саме:

– здійснено дослідження історичного розвитку давніх і новітніх прийомів декорування виробів з деревини, зокрема й яєчною шкарлупою;

- визначено художньо-технологічні особливості декорування виробів з деревини, зокрема й яечною шкарлупою;
- обгрунтовано ідею та художньо-образний зміст теми «Пам'ятки України»;
- виконано практичну частину проєкту – настінну інсталяцію «Пам'ятки України» з декоруванням яечною шкарлупою;
- описано матеріали, що використовуються в процесі виготовлення настінної інсталяції з декоруванням яечною шкарлупою та здійснено калькуляцію витрат на її виконання;
- обгрунтовано технологічну послідовність виконання настінної інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яечною шкарлупою та виготовлено її в матеріалі;
- надано композиційну характеристику та естетичну оцінку виконаній настінній інсталяції «Пам'ятки України» з декоруванням яечною шкарлупою та виготовлено постер.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Художня обробка дерева [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://via-regia.org.ua/crafts/hudozhnya-obrobka-dereva/> (дата звернення: 06.04. 2024 р.).
- 2 Інкрустація Електронний ресурс. Режим доступу: <https://veryimportantlot.com/ru/news/blog/inkrustacziya> (дата звернення: 06.04. 2024 р.).
- 3 Маркетрі Електронний ресурс. Режим доступу: <https://veryimportantlot.com/ru/news/blog/inkrustacziya> (дата звернення: 06.04. 2024 р.).
- 4 Мозаїка Електронний ресурс. Режим доступу: <https://veryimportantlot.com/ru/news/blog/inkrustacziya> (дата звернення: 06.04. 2024 р.).
- 5 Українське художнє дерево XVI–XX ст. [Текст] / М. Є. Станкевич ; НАН України, Інститут народознавства. – Л. : Інститут народознавства НАН України, 2002. – 480 с .
- 6 Зародження та розвиток різьблення та інкрустації на Гуцульщині Електронний ресурс. Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11515/> (дата звернення: 06.04. 2024 р.).
- 7 Інкрустація. Енциклопедична стаття. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12311> (дата звернення: 06.04. 2024 р.).
- 8 Макі-е: тисячолітнє японське мистецтво, що дивує навіть сьогодні Електронний ресурс. Режим доступу: <https://violity.com/ua/publication/4316-maki-e-tisyacholitnye-yaponske-mistectvo-csho-divuye-navit-sogodni> (дата звернення: 20.04. 2024 р.).
- 9 Музеї-майстерня родини Стринадюків «Кока» Електронний ресурс. Режим доступу: <https://huculia.info/place/strynadyuk-family-museum-workshop-kosiv/> (дата звернення: 25.05. 2024 р.).

- 10 Декорування різних порід дерева Електронний ресурс. Режим доступу: <https://meblyar.lviv.ua/statti/osoblyvosti-dekoruvannia-riznykh-porid-derevyny/> (дата звернення: 20.04. 2024 р.).
- 11 Інкрустація деревини Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%> (дата звернення: 20.04. 2024 р.).
- 12 Форнір – етимологія Електронний ресурс. Режим доступу: <https://goroh.pp.ua/%D0%95%> (дата звернення: 20.04. 2024 р.).
- 13 «Війна нам каже – боріться за все, що формує з вас українців» Електронний ресурс. Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/610589-vijna-nam-kaze-boritsa-za-vse-so-formue-z-vas-ukrainciv-ci-docilno-restavruvati-pamatki-kulturi-pid-cas-vijni/> (дата звернення: 27.04. 2024 р.).
- 14 В Україні через російську агресію постраждали 863 пам'ятки культурної спадщини. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://history.rayon.in.ua/news/656330-v-ukraini-cherez-rosiysku-agresiyu-postrazhdali-863-pamyatki-kulturnoi-spadshchini>(дата звернення: 27.04.2024 р.).
- 15 Культурна спадщина України, яку зруйнували та знищили окупанти в перебігу російсько-української війни. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/kulturna-spadshchyna-ukrayiny-yaku-zruynuvaly-ta-znyshchyly-okupanty> (дата звернення: 25.05.2024).
- 16 Храми, палаци та маєтки. Пам'ятки України, зруйновані Росією під час війни Електронний ресурс. Режим доступу: <https://expedicia.org/khrami-palaci-ta-maietki-pamyatki-ukra/>(дата звернення: 25.05. 2024 р.).
- 17 У столиці експонують виставку сучасних скульптур Володимира Семківа Електронний ресурс. Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/80735/> (дата звернення: 23.05. 2024 р.).
- 18 Інсталяція (мистецтво) <https://uk.wikipedia.org/wiki/%82%D0%D0%BE> (дата звернення: 20.04. 2024 р.).

19 Дипломний проєкт: методичні вказівки щодо його виконання для студентів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» / уклад.: Л.А. Корницька. Хмельницький, 2021. 32 с.

20 Хмельницький художник створює інсталяції та скульптури з деревини, якими інтерпретує події російсько-української війни. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://proskurivplus.km.ua/novyny/hmelnyczkyj-hudozhnyk-stvoryuye-instalyacziyi-ta-skulptury-z-derevyny-yakymy-interpretuye-podiyi-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/> (дата звернення: 16.05. 2024 р.).

21 Джерело: Електронний ресурс. Режим доступу: <http://vidpoviday.com/yayechna-shkaralupa-yak-mozayiki-dlya-vashix-virobiv> (дата звернення: 25.05. 2024 р.).

ДОДАТОК А
(додатковий)

Давні японські техніки декорування виробів

а

б

в

г

д

е

Рисунок А1 – Різновиди лакової техніки Макі-е

- а) давня техніка Макі-е; б) коробка з малюнком квітів, XVII ст., дерево, лак, метал і шкіра; в) викладання яєчної шкаралупи на поверхню виробу; г, д) техніка Макі-е у поєднанні з інкрустацією перламутром (раден); е) техніка Макі-е інкрустація яєчною шкаралупою (ранкаку).

ДОДАТОК Б
(додатковий)
Художня обробка деревини косівської родини різьбярів

Рисунок Б 1 – Музей-майстерня косівської родини різьбярів Стринадюків

Рисунок Б 2 – Художні витвори Захара Стринадюка з деревини декоровані різьбленням і подрібненою яєчною шкаралупою з писанок

ДОДАТОК В
(додатковий)
Прийоми декорування виробів з деревини

Рисунок В1 – Техніка інкрустація перламутром

Рисунок В 2 – Техніка інтарсія з дерев'яних різноколірних шматочків

Рисунок В 3 – Техніка маркетрі дерев'яним шпоном

ДОДАТОК Г
(додатковий)

Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г 1 – Спасо-Преображенський кафедральний собор (Одеса): ХІХ ст.

Рисунок Г 2 – Свято-Успенська лавра (м. Святогірськ, Донецька обл.)

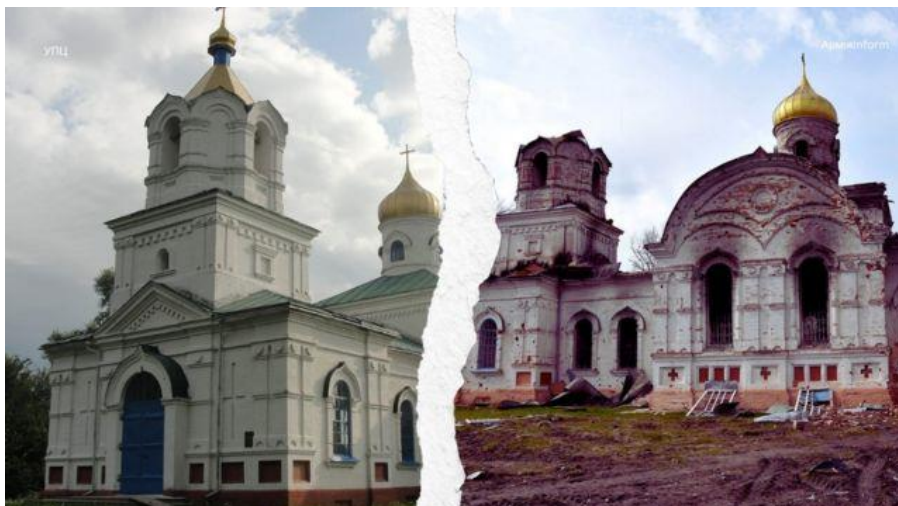

Рисунок Г 3 – Вознесенська церква (с. Лукашівка, Чернігівська обл.)

ДОДАТОК Г
(додатковий продовження)
Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г 4 – Палац культури «Молодіжний» (Маріуполь, Донецька обл.)

Рисунок Г 5 – Палац праці (Харків)

Рисунок Г 6 – Свято-Георгіївський храм (с. Заворичі, Київська обл.)

ДОДАТОК Г
(додатковий продовження)
Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г 7 – Будинок Василя Тарновського (Чернігів)

Рисунок Г 8 – Садиба Павлович (Харків)

Рисунок Г 9 – Храм Вознесіння Господнього (с. Лук'янівка, Київська обл.)

ДОДАТОК Г
(додатковий продовження)
Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г 10 – Донецький академічний обласний драматичний театр
(Маріуполь, Донецька обл.)

Рисунок Г 11 – Садиба Генріха Янца (Оріхів, Запорізька обл.)

ДОДАТОК Г

(додатковий продовження)

Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г 12 – Столітня пожежна частина (Харків)

Рисунок Г 13 – Садиба Попова (м. Василівка, Запорізька обл.)

Рисунок Г 14 – Костел Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії
(Миколаївська обл.)

ДОДАТОК Г
(додатковий продовження)
Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г 15 – Майдан Свободи (Харків)

Рисунок Г 16 – Храм Пресвятої Богородиці (с. В'язівка, Житомирська обл.)

Рисунок Г 17 – Національний літературно-меморіальний музей
Г.С. Сковороди (с. Сковородинівка, Харківська обл.)

ДОДАТОК Г
(додатковий продовження)
Найкрасивіші пам'ятки пошкоджені або стерті з лиця землі війною

Рисунок Г18 – Лисичанська багатoproфільна гімназія (м. Лисичанськ)

Рисунок Г 19 – Храм Різдва Пресвятої Богородиці (Дергачі, Харківська обл.)

ДОДАТОК Д
(додатковий)
Концептуальне мистецтво

Рисунок Д 1 – Роботи львівського скульптора Володимира Семківа

ДОДАТОК Е
(додатковий)
Інсталяції з деревини

Рисунок Е1 – Приклади інсталяцій з деревини

ДОДАТОК Ж
(додатковий)
Інсталяції та скульптури з деревини хмельницького художника
Сергія Дубовика

Рисунок Ж 1 – Настінна інсталяція з деревини «Драмтеатр»

Рисунок Ж 2 – Відкриття виставки «Зачарована країна»

ДОДАТОК И
(додатковий)

Настінна інсталяція «Пам'ятки України» з декоруванням яєчною
шкаралупою

